

Banker vil ikke låne til DTU

DTU præsenterer regnskaber med røde tal – og det underskud kan blive et nyt problem for de politikere, som troede, at DTU endelig var selvkørende

DTU kan ikke låne penge ude i byen, for man kan ikke sandsynliggøre over for banker og kreditforeninger, at forretningen hænger sammen. Ingen långivere har vurderet universitetets økonomi som *robust* nok. Det indgik ellers som *en underforstået fordel* for det nye selveje at fornyelse kunne ske gennem lån i DTUs bygninger, som blev vurderet til at være 3,5 mia kr. værd.

Men DTU har fået *nej* fra bankerne, og det afslører en skrøbelig økonomi på universitetet. Bestyrelsen måtte derfor ty til andre midler for at forbedre økonomien. Man prøvede *ved en regnskabsmæssig manøvre* med at nedskrive bygningsværdien. Det ville give et plus i regnskabet. Men den model sagde Videnskabsministeriet *nej* til.

Så nu budgetterer DTUs bestyrelse med et tocifret rødt millionbeløb på bundlinjen i 2003 og tallet vokser i årene fremover.

”Det er da korrekt, at som budgetforudsætningerne er sat op nu, så vil der akkumuleres et underskud, men jeg har da tiltro til, at problemet vil blive løst på den ene eller anden måde”, siger DTU-rector Lars Pallesen.

DTU tærer på egenkapitalen

Bestyrelsen forsøgte i foråret at bedre *den økonomiske status* gennem en regnskabsmæssig manøvre med nedskrivning af bygningernes værdi fra 3,5 til 2,5 mia. kroner.

Videnskabsministeriet havde på forhånd afvist manøveren, og DTUs bestyrelse - med formand Mogens Bundgaard-Nielsen i spidsen - kom på alvorlig konfrontationskurs med ministeriet, da man trodsede afvisningen ved at fremsende en årsrapport *inklusive* nedskrivninger.

Ministeriets afvisning af manøveren var bastant, og DTUs bestyrelse måtte bide i det sure æble og korrigerede regnskabet.

Bestyrelsen tog den konsekvens, at man kommer ud af de kommende år med røde tal. Og der er igang-

sat ombygninger til 200 mio. kr. og hertil tæres på egenkapitalen med ca. 40 mio. kr. årligt.

Rektoren vil ikke sætte tal på det beløb som mangler for at DTUs regnskab kan karakteriseres som solidt: ”Det vil jeg nødt. Problemet kan løses på flere måder, så jeg vil nødt foregribe noget”.

Ministeriet: DTUs eget problem

DTU overgik i 2000 til en ”selveje” som politikernes spydspidsuniversitet. Modellen gik ud fra udgiftsneutralitet for DTU og for staten. DTU-selvejet fik altså som udgangspunkt de samme bevillinger til fx bygningsdrift, som de havde haft tidligere som statsinstitution. Nye statsbevillinger ville være *særbevillinger*.

Politikerne regnede så med, at DTUs økonomi var selvkørende. Alligevel lykkedes det sidste år DTU at få en særbevilling på i alt 170 mio. kroner, efter at man havde overbevist politikerne om, at man var særligt trængende. Og nu fremviser DTU så nye røde tal på bundlinjen.

Men DTU afviser, at de røde tal er pression over for politikerne:

”Nej, overhovedet ikke. Bestyrelsen forsøgte sig oprindeligt med en nedskrivning, som delvis ville løse driftsproblemer på DTU. Det havde ikke kostet ministeriet noget, men det ville ministeriet ikke gå med til - og så lavede bestyrelsen et konsekvensbudget med underskud. Det gjorde bestyrelsen, fordi det ville være i modstrid med lovens intentioner at forringe forskningen og undervisningen, hvis vi forringer på det område”, forklarer DTU-rectoren. ”Om regningen havner hos staten, kan jeg ikke udtale mig om. Men det er da rigtigt, at i statsvirksomheder er der i sidste ende kun én til at betale regningen. Og det er hos kunderne eller hos staten selv, hvilket i vores tilfælde nærmest er det samme”.

jø

Se side 4-5: DTU på falske præmisser

Politisk udpegning - 2. akt 3
Videnskabsministeren mødt med byge af kritiske spørgsmål om udpegning til forskningsråd – og Sander snakker udenom, siger oppositionen

Industrien dikterer betingelserne 6
Der er ikke tale om et forhold mellem lige parter, når universiteter og industri skal samarbejde, indrømmer erhvervsmand

Forskningsvotning 8
- fører til påtaler, advarsler og fyringer på Københavns Universitet

DMU på slank 9
Folk skal løbe stærkere for de samme penge, forklarer Venstres miljøordfører

- og glem ikke det langhårede 10
- advarer typisk seniorforsker med blandede arbejdsopgaver. INTERVIEW

Barrierer for undervisningen 12
Det er ikke reelt, når universiteterne siger, at man prioriterer undervisningen højt, men ikke følger det op af incitamenter og strukturer, siger evalueringscentrets direktør

Lyriskfristelsen 14-15
Der er en uheldig tendens til, at lyrikken i (forsknings-) ansøgninger pustes urealistisk op, mener proessor bag kontroversiel rapport

Kulturkamp og universitet 19
Regeringens udrensninger har gjort universiteterne lamme, hedder det i månedens UNIVERS

Medlemsblad for DM's universitetsansatte (ULA), DM's forskningsinstitutionsansatte, DJØF's undervisnings- og forskningsansatte (under Overenskomstforeningen), samt JAFs, DFs og DDDs undervisnings- og forskningsansatte.

Bladets leder udtrykker fælles holdninger. Øvrige artikler i bladet er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med afdelingernes synspunkter. Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Leif Søndergaard, DM I
Lektor Mogens Ove Madsen, DJØF
Seniorforsker Niels Erik Poulsen, DM3
(ansv.hav. for dette nummer)
Lektor Lars Kamp Nielsen,
Farmaceutforeningen
Otto Meyer, Dyr lægeforeningen
Anders Correll, Jordbrugsak.

Journalist Nynne Bjerre Christensen
Red. sekr. Jørgen Øllgaard
(Joe@magister.dk)

Redaktionens adresse:

FORSKERforum
Peter Bangsvej 32
2000 Frederiksberg C

Telefon: 38 15 66 33
Fax: 38 15 66 32

FORSKERforum

udkommer 10 gange om året.
Bladet udkommer den første uge
i hver måned.

Næste deadline:

18. oktober 2003

www.forskeren.dk

Øvrige adresser:

Dansk Magisterforening
Peter Bangsvej 32
2000 Frederiksberg C
Tlf. 38 15 66 00

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K
Tlf. 33 95 97 00

Dansk Farmaceut Forening
Rygaards Allé 1
2900 Hellerup
Tlf. 39 46 36 00

Jordbrugsakademikernes Forbund
Frederiksberg Allé 3, 2. sal
1621 Kbh. V
Tlf. 33 21 28 00

Dyr lægeforeningen
Rosenlunds Allé 8
2720 Vanløse
Tlf. 38 71 08 88

Oplag: 9.000

Grafisk Produktion:

Poul Rømer Design
tlf. 44 53 05 51

Tryk:
Datagraf

Foto: Søren Hartvig

(hvor ikke andre er anført).

LEDER

Af seniorforsker **NIELS POULSEN**, fmd. f.
DM's Forskningsinstitutionsafdeling (afd. 3)

Den glemte sektorforskning

Sektorforskningen er blevet glemt i hele debatten om finansiering af forskningen. Al politisk debat har koncentreret sig om universiteterne. De har fået deres økonomi stabiliseret, selv om det langt fra er nok. Inkonsistensen bliver endnu større, når man ser på de store besparelser som har ramt sektorforskningen, der udgør et væsentligt bindeled mellem forskningen og erhvervslivet.

Intensionerne var gode, sektorforskningen skulle inddrages mere i den forskningsbaserede uddannelse. Danmark skulle ruste op på forskningsområdet. Men sektorforskningen er ramt af alvorlige nedskæringer og såkaldte "effektiviseringer." Mere end 650-700 årsværk forsvinder fra sektorforskningsinstitutionerne fra denne regering tiltrådte og frem til 2007. Mange ældre forskere er sendt på efterløn, hvilket medfører, at den fremtidige naturlige afgang er reduceret og dermed er der ingen luft til nyansættelser. Samtidig forsvinder de midlertidige stillinger, det betyder at hele grundlaget for forskerrekuttering forsvinder. Man må med gru forudse, at sektorforskningen, som tidligere stod for ca. 25 pct. af ph.d. produktionen indenfor deres forskningsfelter, er reduceret til noget nær nul i løbet af de næste 4 år.

Samfundsfaglige og humanistiske sektorforskningsinstitutioner, som i dag udgør omkring 6 pct. af alle årsværk indenfor sektorforskningen, forbliver nogenlunde på samme niveau de næste 4 år. Læge- og sundhedsvidenskabelige sektorforskningsinstitutioner udgør ca. 24 pct. af alle årsværk, men vil blive omkring 3 pct. færre over de næste 4 år. Årsværkene indenfor teknisk/naturvidenskabelig sektorforskning udgør omkring 43 pct., men beskæres med 5 pct. over de næste 4 år. Endelig udgør årsværkene for jordbrugs og veterinære sektorforskningsinstitutioner ca. 30 pct. i dag, men vil blive beskåret med ca. 15 pct. over de næste 4 år. Tallene er beskæmmende.

En af regeringens mærkesager er samspil (fra forskning til faktura), også kaldet "motorvejen mellem erhvervet, universiteter og sektorforskningsinstitutioner." Landbrugsraadet har netop demonstreret mange gode eksempler på dette samspil, hvor forskning har resulteret i produktivitetstigninger i erhvervslivet, der ligger langt over produktivitetstigningen i den øvrige industri. Samtidig opnås forbedringer indenfor fødevarer sikkerhed, miljø og dyrevelfærd, siger Landbrugsraadet.

Vores videnskabsminister har påpeget, at det

er vigtigt, at der er folkelig opbakning til øgede investeringer i forskning og uddannelse, men at det er lettere at skaffe midler til sundhed og velfærd. Hvorfor skæres der så i den læge- og sundhedsvidenskabelige sektorforskning?

Det er muligt, at forskning ikke er alment anerkendt, men den er vigtigt! For det er gennem forskning, at videnssamfundets udvikling sikres. Forskningen er grundlaget for morgendagens velfærd. Sektorforskningen er erhvervets og samfundets hukommelse med ansvaret for mange store databaser, og leverer derudover vigtig målrettet forskning til direkte gavn for erhvervet og samfundet generelt.

Nitrat i grundvand er blot et eksempel på målrettet forskning, som er i fare. Nedskæringen af sektorforskning rammer også sikring af rent grundvand her og nu og ikke mindst for de kommende generationer.

Måske har videnskabsministeren og regeringen overset, at det kræver et godt forskningsmiljø at uddanne forskere til erhvervslivet. Det tager mange år at opbygge, eller genopbygge, et godt forskningsmiljø. Nedskæringerne i forskningsaktiviteter er kortsigtede idet de medfører tabet af årtiers investeringer i opbygningen af faglige miljøer. Det er ikke nok som miljøministeren, at bortforklare nedskæringer med: "at viden ikke er tabt, når den er publiceret og dokumenteret på anden vis."

Forskning er som en regnskov, den skal være frodig og mangfoldig. Den kan fældes, men ikke genskabes, for jorden hvor den stod, er blevet gold.

Derfor haster det med at få hevet sektorforskningen ud af glemmebogen. Man kan ikke den ene dag foretage nedskæringer af sektorforskningen. Det vil tage lang tid at genopbygge disse nationale forskningsmiljøer, som er en af forudsætningerne for at Danmark kan komme til at deltage i det europæiske forskningsmiljø. Danmarks nationale forskningspolitik savner en tydelig en international strategi. Vi er snart helt sat udenfor. Forskningen - og dermed velfærd - er frit fald!

Hvor er Sanders kriterier

Sander er løbet ind i en byge af kritiske spørgsmål. Får Folketinget ikke ordentlige svar, vil oppositionen kræve en forespørgselsdebat i Folketingssalen

”Mistanken om politisk udpegning og kammerateri står helt uantastet tilbage. Sander hverken kan eller vil fortælle, hvilke nærmere kriterier der lå bag udpegningen af PK til det samfundsvidenskabelige forskningsråd”, siger SF’eren Morten Homann, som med en lang række skriftlige spørgsmål til ministeren har prøvet at få afklaret, om der er faglige kriterier bag eller om det er politiske motiver.

”Sagen er enormt principiel. Dels viser den regeringens dobbeltmoral, når de samtidig håner ’eksperter og smagsdommere’. Og dels handler om den jo om forskningssystemets uafhængighed. Hvis en minister kan sætte politiske kammerater ind i de frie forskningsråd, så undermineres den faglige troværdighed. Men sagen kommer desværre ikke som den store overraskelse, for ministerens eneste bidrag til forskningspolitikken er tre ting: At erhvervslivet skal styre den offentlige forskning, at erhvervslivet skal styre den offentlige forskning og at erhvervslivet skal styre den offentlige forskning”.

Spørgsmål: Kriterierne for udpegning?

Videnskabsminister Helge Sander løb ind i en sand storm af ubekvemme spørgsmål i Folketinget efter sidste måneds afsløring af, at ministeren har sat Venstre-sympatisøren PK ind i det samfundsvidenskabelige forskningsråd (FORSKERforum 167-september). Ministeren har været igennem et samråd, og han har besvaret en lang række skriftlige spørgsmål om kriterier bag udpegningen. Homann var ophavsmanden til den første byge spørgsmål:

”Men ministeren har meget målrettet svaret udenom alt det væsentlige. Han har ikke villet afsløre de nærmere kriterier eller de kvalifikationer, som ligger bag udpegningen af PK. Hans svar er intetsigende og absurde, som når han fx

henviser til at det er vigtigt med folk fra både den offentlige og den private sektor i de frie forskningsråd. Problemet er bare, at PK ikke kommer fra den private sektor men fra Odense Universitet ...”

Homann har derfor stillet hele 13 opfølgende spørgsmål. De fleste kredser om de manglende kriterier bag udpegningen. Men der er også spørgsmål til om ministerens favorit faktisk har tilknytning til

SF’eren Morten Homann er slet ikke tilfreds med DSanders redegørelser

partiet Venstre.

”Forskere skal selvfølgelig have lov til at være politisk aktive. Men det politiske tilhørsforhold henhører altså ikke til ’privatlivets fred’, hvis en forsker primært udpeges på baggrund af sine politiske sympatier og ikke på sin faglighed”, siger Homann.

Homann: Magtdemonstration uden respekt for demokrati og lovgivning

Det nærmeste svar, Folketinget har fået om kriterierne, var en udtalelse til Ritzaus Bureau, om at PK ”i de indlæg, han har haft i dagspressen og radio og tv inden for det sidste år, har vist, at han er meget stærk inden for dansk politik, forfatning og valgsystemer”.

Morten Homann kalder sagsforløbet meget typisk:

”Udtalelsen til Ritzaus er det mest præcise svar, og det er egentlig sigende for Videnskabsministeriets og Sanders respekt for Folketinget. Det går helt i forlængelse af de flabede og uredelige svar, som blev givet ved behandlingen af universitetsloven. I den forstand er det en magtdemonstration uden respekt for demokrati og lovgivning. Regeringen har Folketingsflertallet på sin side, og så behøver man ikke tage kritiske spørgsmål alvorligt”.

Socialdemokraterne: Sagen kan ende i folketingssalen

Homann benytter lejligheden til at punkte Socialdemokraterne og de konservative ordførere for at være hykleriske: ”De tager afstand fra politiske udpegninger. Men de har selv været med til at vedtage love – bl.a. universitetsreformen – hvor det er erhvervslivet, som skal lede forskningsverdenen. Derfor ligger Sanders handlinger i fin forlængelse af S’ og K’ egen politik”.

Ikke uventet afvises dette af Socialdemokraterne:

”Vi har haft ministeren i samråd om sagen. Her var Sanders afvisning af, at der er tale om politisk udpegning og kammerateri ikke overbevisende. Men før vi går videre med denne alvorlige sag, så har jeg stillet to spørgsmål, som beder ministeren redegøre detaljeret for relevansen af og den faglige dækning bag sine udpegninger”, siger forskningsordfører Lene Jensen. ”Vi tager skam sagen meget alvorligt. Viser det sig, at ministeren ikke kan give en tilfredsstillende redegørelse, så er der jo basis for et nyt samråd eller for en forespørgselsdebat i Folketingssalen ...”

jo

(seneste folketingsspørgsmål: www.ft.dk/?/samling/20021/MENU/0000002.htm)

NYHEDER: WWW.FORSKEREN.DK

CVU: Jelling Universitet

Undervisningsminister Tørnæs ide om, at CVU’er – regionale centre for videregående uddannelser (seminarier m.fl.) skal have titlen universitet (University College) har allerede fået flere CVU’er til ændre navn. Således er der etableret et ”University College of Jelling”, ”University College of West Jutland”, ”University College of South Jutland”, ”Odense University College of Engineering”. Det fortæller en simpel søgning på Yahoo.

Ingen af institutionerne har forskning,

som normalt forbindes med universitetstitlen. CVU-Jelling er fx en sammenslutning af et større lærerseminarium og et lille pædagogseminarium.

De regionale CVU’er har dermed overhalet den embedsmandsgruppe fra Undervisningsministeriet og Videnskabsministeriet, som netop nu skal blive enige om fælles retningslinier for universitetstitlen og for retten til at lave såkaldt ”anvendt forskning”. I Videnskabsministeriet er man overrasket over titelændringen. Og heller ikke i Undervisningsministeriet – som er tilsynsmyndigheden – har man

kendskab til denne:

”Næh, det har ministeriet ikke, og vi har heller ikke givet tilladelse. Og det skal vi heller ikke, for vi fører kun tilsyn med selvejelovgivningen”, siger afd.chef Per Hansen fra Undervisningsministeriet, som ikke har tænkt sig at skride ind: ”Jeg kender ikke nogen lov, som forbyder dem at kalde sig ’university college’. Og udvalgsarbejdet gøres da ikke illusorisk med disse institutioners titelændring. Tværtimod; det understreger netop vigtigheden af enighed om fælles retningslinier ...”

DTUs økonomi er ikke robust

Videnskabsministeriet sagde nej til teknisk nedskrivning, som ville forbedre DTUs driftsregnskab. Så nu arbejder universitets-bestyrelsen med røde tal på bundlinjen. DTUs eget problem, svarer Videnskabsministeriet

”Jeg vil karakterisere DTUs udvikling og økonomi som sund hvad angår forskning, undervisning og innovation. Men for så vidt bygningsdrift hænger det ikke helt sammen”, siger rektor Lars Pallesen.

Det er en meget diplomatisk udtalelse, som ikke bare dækker over noget, der ligner en løbende økonomisk krise på DTU. Det dækker også over, at DTUs bestyrelse er voldsomt uenig med Videnskabsministeriet om stedets regnskabsmetode.

Videnskabsministeriets underkendte nemlig DTU-ledelsens nedskrivning af bygnings-værdien. Det ville ellers have forbedret driftsregnskabet, så DTU fx kom ud af 2003 med *plus-tal* på 10 mio. kroner på bundlinjen. I stedet bliver det til røde tal på 20 mio. kroner. Og udsigterne for de næste mange år får også den røde farve.

Årsagen til problemet er primært – ifølge rektor Pallesen – at renoverings-behovet har været undervurderet. Af-skrivningerne på bygningerne er så store, at det ikke kan klares inden for den givne bygningsbevilling. Bestyrelsen er derfor tvunget til at skyde et stadig større under-skud foran sig over de kommende år.

Men det er en problematisk udvikling for Videnskabsministeren og politikerne, som troede, at DTU-selvejet nu kunne klare sig selv. DTU-selvejet fik nemlig så sent som sidste år en ekstra-bevilling på 33-48 mio. kr. i perioden 2003-06 (se FORSKERforum, april 2002).

Ministeriet: Staten har betalt sit

Det var en forudsætning ved DTUs overgang til selveje, at det skulle være

udgiftsneutralt for DTU og for staten.

Og set fra ministeriets side er DTUs bygningsmæssige regnskab neutralt. DTU-selvejet fik som udgangspunkt de samme bevillinger, som de havde haft tidligere som statsinstitution. Herudover fik de en årlig bevilling til dækning af renteudgifterne på overdragelseslånet på 1,75 mio. kroner. Man fik 40 mio. kroner årligt mod at overtage ansvaret for den udvendige bygningsvedligeholdelse. Og på linie med de andre universiteter får man en bevilling til den indre vedligeholdelse. Så staten står ved sit ansvar, og hvad der kommer derudover er særbevillinger, forklarer kommitteret Rudolf Straarup.

Når bestyrelsen så satser ekstra på bygningsrenovering, så er det bestyrelsens beslutning – men DTU skal selv finde pengene. De kan hentes fra opsparring, grundkapitalen, besparelser på driften, udleje af bygninger, salg af bygninger eller lån.

Ministeriet har ikke lavet en detaljeret analyse af DTUs økonomi, men forholder sig til den overordnede lovramme. Men ministeriet går underforstået ud fra, at nedskrivningsmodellen ikke er DTU-bestyrelsens *eneste* mulighed.

Sander frygter ekstraregning

Det ville ikke umiddelbart have kostet Videnskabsministeriet penge at godkende DTU-bestyrelsens forslag om en nedskrivning af bygningsmassens værdi fra 3,5 til 2,5 mia. kroner: Men ministeriet ville hermed anerkende, at den værdiansættelse, som en statsautoriseret valuar

lavede i 1999 ved DTUs overgang til selveje, var helt urimelig. Man ville anerkende, at DTU-bestyrelsens nedskrivning alene var baseret på bestyrelsens eget skøn (og ministeriet undrede sig over, at bestyrelsen ikke støttede sig på en ny valuar-vurdering). Og en anerkendelse ville måske nok forbedre det kortsigtede driftsregnskab, men ikke forbedre soliditeten, og dermed heller ikke gøre det nemmere at låne penge hos bankerne.

Oversat til *kontant dansk*: Nedskrivning forbedrer ikke soliditeten, måske tværtimod. At bestyrelsen så vælger med åbne øjne at køre med røde tal, forstærker det negative regnskab. Og for Videnskabsministeriet er det et scenario, hvor regningen i sidste ende kun kan betales et sted: Af statskassen. Og det *set-up* ønsker videnskabsminister Sander ikke at deltage i. Han vil ikke have flere ekstraudgifter, for de skal i princippet betales af hans eget ministerium – herunder de andre universiteter.

Men sådan fortolker rektor Pallesen slet ikke situationen:

”Jeg læser ikke ministeriets afvisning af nedskrivningen som, at nu er problemet bestyrelsens alene. Jeg læser det som en åben invitation til at arbejde videre mod en løsning. Ellers kunne ministeriet bare have accepteret nedskrivningen; så ville DTUs problem være mindre og det havde været omkostningsfrit for ministeriet”.

jØ

Konfrontation: DTUs bestyrelse udfordrede Sander

Først lavede DTUs bestyrelse en årsberetning med en nedskrivning af bygnings-værdien med 1 mia. kroner. Et halvt år efter frafaldt man så nedskrivningen. Bag disse manøvrer lå et særpræget magtspil mellem DTUs bestyrelse og Videnskabsministeriet.

DTUs bestyrelse opførte sig nemlig usædvanligt *genstridigt* i denne proces. Videnskabsministeriet markerede nemlig allerede i december 2002, at man ikke ville acceptere en nedskrivning. DTUs bestyrelse kunne ikke efter egen vurdering – og uden fornyet vurdering – tage dette skridt. Ministeriet skyndte sig for

en god ordens skyld at lave en særlig bekendtgørelse om tilskud og regnskab ved DTU, så der ikke var nogen tvivl om fortolkningen.

Men den valgte DTUs bestyrelse at se stort på. Man henviste til, at bestyrelsens revisor mente, at nedskrivningen ikke stred mod lovgrundlaget. Bestyrelsen fastholdt nedskrivningen: “Som bekendt arbejder DTU efter overgang til selveje med mange interessenter på det private marked, herunder realkreditinstitutter, banker, forsikringselskaber og virksomheder. Bestyrelsen mener også i denne sammenhæng, at værdiansættelsen af

så vigtigt et aktiv som bygninger må foregå ud fra en praksis, der er bekendt og troværdig overfor disse parter”, skrev bestyrelsesformand Mogens Bundgaard-Nielsen (følgebrev af 9. maj til årsberetningen).

Det var konfrontationspolitik over for videnskabsminister Sander, og ministeriets afvisning var da også bastant: DTUs årsberetning var i strid med gældende lov.

Og så måtte DTUs bestyrelse bide i det sure æble og trække nedskrivningen tilbage i slutningen af august.

jØ

Frustration: DTU-modellen på falske præmisser?

Såvel de ansatte som bestyrelsen er frustrerede over DTUs økonomi.

Økonomien er ikke sund. Personalet oplever fyringer.

På DTU sidder mange med fornemmelsen af, at universitetet indgik på selvejmodellen i 2000 på falske præmisser. DTUs daværende ledelse valgte at sælge universitetets kollegiale selvstyre mod til gengæld at få et økonomisk løft.

Men personalet har tværtimod oplevet nedskæringer og fyringer. De er frustrerede og synes fx, at det er modstridende, at samtidig med, at DTU fremlægger et regnskabsmæssigt underskud på 2,8 mio. kr. i 2002, så var der opsparet 20 mio. kroner i den såkaldte strategiske "rektor-pulje".

Men disse midler er altså ikke sparet op, men allokert videre til institutterne, lyder rektor Lars Pallesen forsvaret for netop den pulje.

Diplomatisk rektor: Forskellige forventninger

Også DTUs bestyrelse er frustreret, og signalerer klart, at den økonomiske model bag DTUs bygninger ikke er bæredygtig. Der er for få penge til at renovere for, og den regning skal betales et eller andet sted.

Lån ude i byen var en af mulighederne – selv om Videnskabsministeriet gør opmærksom på, at lån ikke var en forudsætning – men DTUs bestyrelse har måttet sande, at DTUs økonomi ikke er så sund, at banker vil låne DTU penge.

Den vakkende økonomi får imidlertid ikke rektor Pallesen til at kritisere politikere og embedsmænd bag DTU-modellen, når han fx bliver spurgt, om DTU gik ind i selvejdet på falske præmisser, fordi det gav løfter om en bedre økonomi?

"Nej, det mener jeg ikke. Eftertiden

har godt nok vist, at alle parter ikke overskuede alle konsekvenserne. Men man tilkendegav samtidig, at alle udestående forhold ville blive løst efterfølgende, og det har jeg da fortsat tillid til".

Men er lovens forudsætninger ikke faldet bort, når DTU ikke kan låne penge?

"Spørgsmålet er, om lovens forudsætninger og forarbejder på noget tidspunkt har været opfyldt? Det indgik i forudsætningerne, at parterne efterfølgende skulle løse de problemer, som ville opstå. Og vi er stadig i en fase, hvor der er problemer, som skal løses", svarer Pallesen.

Set fra DTUs side er det er vel løftebrud, hvis politikerne ikke opfylder disse forudsætninger?

"Det er lovlige stærkt udtrykt. Jeg vil hellere sige, at så har der været forskellige forventninger."

jo

Det ligger i regeringens universitetspolitik, at universiteterne skal til at tjene penge. Det var et koncept i DTU-selvejet, at universitetet skal tjene penge på markedsvilkår.

Det var således en klar business-plan, at sammenlægning – fortætning – af de eksisterende lokaler skulle frigøre arealer til udlejning til forsknings- og udviklings-tunge virksomheder samt til fagligt interessante samarbejdspartnere. Udlejning af forskningslokaler og -faciliteter til private firmaer forventes at være en stigende

del af DTU indtægter.

I 2002 var 13 ud af 42 lejemål udlejet. DTUs indtægt var 10 mio. kr. og det var over budgettet. Men 2003 ser ikke ud til at opfylde forventningerne, fortæller rektor Pallesen:

"Der er lavkonjunktur i bl.a. IT- og telekommunikations-sektoren, og lejemarkedet er kollapsede, så det er billigere for firmaerne at leje sig ind i Lyngby eller Ballerup end på DTU. Men det retter sig igen".

Men når DTUs udlejning ikke er at-

traktiv for de forskningsvirksomheder, som man netop retter sig imod, er det vel udtryk for, at virksomhederne helst vil lade det offentlige – fx DTU – betale deres forskningsudgifter?

"Nej, sådan hænger det ikke sammen. Der er lavkonjunktur, så de har ikke råd. Men så snart markedet vender, så oplever jeg, at der vil være stor interesse hos private firmaer i at leje sig ind i vores lokaler", slutter Pallesen.

jo

Industrien dikterer betingelserne

Der er ikke tale om et forhold mellem lige parter, når universiteter og industri skal lave forsknings-samarbejde, lød det kontante budskab på brobygnings-konference

- *Konference i Industriens Hus d. 15. sept.* Danske firmaer og universitetsverdenen skal arbejde tættere sammen. Derfor laver politikerne nye strukturer og incitamentter med universitetslov, strategiske forskningsråd, patentlovgivning m.m. Og banen er nu åbnet for erhvervslivet:

Søren Isaksen

”Der er ikke tale om et forhold mellem lige parter. Virksomhederne kan stille krav og vælge. De politiske vinde betyder, at universiteterne er tvunget til at gå med. De står med et legitimationsproblem over for politikerne, hvis de ikke går med ...”, forklarede NKT-koncerndirektør Søren Isaksen ved Dansk Industris, Videnskabsministeriets og Rektorkollegiets fælles konference om ”*veje til bedre samarbejde om forskning*”.

At forpligtelserne især ligger på universiteternes skuldre var en appetizer for forsamlingen, der fortrinsvis bestod af forskningsrelaterede chefer fra private firmaer og offentlige forsknings-byrokrater. Konferencens tydelige tema var, hvorledes universitetets ydelser på de tekniske, naturvidenskabelige og sundhedsmæssige felter kan transformeres til det private marked og hvilke barrierer, der eventuelt kan være.

Samarbejdet: Eksklusivitet, åbenhed og fortrolighed

Isaksen – der er tidligere formand for regeringens rådgivere i Danmarks Forskningsråd – fortalte, at klimaet for samarbejdet har ændret sig: Med den nye universitetslov har universiteterne ikke bare to forpligtelser – forskning og undervisning – men også en forpligtelse til samspil med det omgivende samfund. Universiteterne skal bidrage aktivt til værdiskabelsen i det danske samfund og dermed til velfærdssamfundet.

Isaksen nævnte eksklusivitet, åbenhed og fortrolighed samt honorering som omdrejningspunktet i det konkrete forskningssamarbejde mellem universitet og firma.

”Tidligere kom firmaerne for biligt til universiteternes produkter. Der

er kommet andre standarder. Nu er der lavet nogle spilleregler for samarbejdet, som omvendt ikke må betyde, at universiteterne stiller for høje økonomiske forventninger til, hvad deres viden er værd. Firmaer er ikke mæcener, og universiteterne må pænt sagt have respekt for omkostningerne ved at gøre forskning til produkter på markedet. Groft sagt handler det om en åbningsbalance: Når resultatet er ukendt, så er spørgsmålet om ikke honoraret først skal falde, når resultaterne er landet.”

Denne finansiering diskuterede nogle med ordene ”*upfront*”, hvilket på dansk betyder, om universiteterne skulle have de eksterne midler på forhånd, under eller når produktet er leveret. Her var der en åbenlys konflikt mellem aftaleparterne, især fordi begge parter er klar over, at forskning kan føre til alt, fra stor succes til stor fiasko.

Universiteterne for grådige

Men universiteterne er også blevet mere bevidste om deres produkter.

”Når danske forskere og universiteter bliver for grådige med deres rettigheder, så er det ikke længere interessant for industrien at arbejde sammen med dem. Så kan vi lige så godt søge til udlandet”, sagde Per Falholt, forskningsdirektør i Novozymes. Han mente, at konsekvensen at den stigende reglementering af området er, at universiteterne ofte forlanger urealistisk store royaltys af industrien.

Videnskabsministerens nye ”*samspilshandlingsplan*”, som bl.a. skal give universiteterne mulighed for selv at danne selskaber, betyder en konflikt med industrien, fordi private firmaer kan opfatte dette som konkurrenceforvriddning. Konflikten var ikke til åben diskussion, men indirekte markeringer pegede på, at industrien ikke er særlig bekymret. Enten fordi man i praksis mener, at industrien i praktiske konflikter altid vil stå med en fortrinsret, eller fordi man ikke mener, at universiteterne vil være i stand til at etablere den slags selskaber, som kan føre en opfindelse helt ud på markedet.

”Der er en tendens til, at politikere og nogle forskere tror, at retten til at patentere er en guldgrube. Men det er en fejl. De kan ikke klare opgaven uden industrien, og de spilder en masse ressourcer, når de prøver på det”, sagde Novozymes’ forskningschef.

Industrispionage

”Opfinderloven kan være en tilskyndelse til at formalisere samarbejdet i kontrak-

ter. Tidligere var det op til den enkelte forsker at indgå aftaler, og han var et let bytte. Nu er det blevet mere lige parter, fordi firmaer skal indgå kontrakter med universitetet. Det kan være positivt, fordi processen professionaliseres, men det kan også føre til, at vi skal forhandle med folk, som ikke er tæt på det faglige”, sagde Isaksen, som nævnte et andet væsentligt incitament for industrien:

”Universitetsforskere har fingeren på forskningens puls. De tager på konferencer og taler med andre forskere fra andre lande. Uden at tale om industrispionage, så kan de altså være rigtig gode spejdere på, hvad der foregår på forskningsmarkedet. Industrien skal bare opdrage forskerne til ikke at fortælle om egne fortræffigheder ude i verden, men at lade andre fortælle om deres.”

Den problematik blev ikke nærmere diskuteret, men én gjorde dog opmærksom på, at industrispionage kan give op til to års fængsel.

Men hvad med universitetets uafhængighed?

Konferencens egentlige dagsorden var at skitsere rammerne for industriens nye muligheder på universitetet. Konsekvenserne for universiteterne var kun indirekte til diskussion. Den indbyggede konflikt mellem *forskernes ønske* om åbenhed og publiceringsfrihed omkring forskningsresultater og så *industriens interesse* i at have eksklusiv viden.

”Risø er ikke en kommerciel virksomhed, men der er involveret interessekonflikter. Vi har en erklæret politik om effekt af forskningen og et åbent forskningsmiljø, og det betyder, at vi nogle gange har taget en pædagogisk samtale med virksomheder, som ikke helt har forstået den politik”, sagde RISØ-vice-direktør Jon Wulff Petersen.

Landbohøjskole-rector Per Holten Andersen kastede et principielt spørgsmål ud i forsamlingen:

”Universiteterne har ikke noget imod at samarbejde med industrien og KVL gør det allerede i dag i høj grad. Men man må også spørge, om vi ønsker amerikanske tilstande, hvor aktiviteterne på nogle universiteter er fedtet helt ind i økonomiske interesser? Der må ikke kunne stilles spørgsmålet om 10-20 år, om man kan stole på, at forskningsresultater fra universiteterne nu også er uafhængige?”

Den bekymring gad ingen gå ind i.

Smertegrænsen: Hvornår samarbejder universiteterne 'nok'

- med industrien og erhvervslivet? Der sker allerede nu i høj grad, fortæller dekaner, som ikke vil definere en nærmere smertegrænse. Men hvis erhvervslivet skal have mere indflydelse, så må det også tage et større ansvar for grundforskningen

Regeringens mantra er klokkeklart: Der skal være mere integration mellem erhvervslivet og universiteternes forskning. Og der er også potentiale for mere samarbejde, siger tre dekaner FORSKERforum har talt med, så længe der bare er tilstrækkeligt med frie midler til grundforskningen. Danskerne står stærkt i kvalitet, relevans og publicering af forskningen, men det kniber mere med at få forskningen ført ud i det virkelige liv og omdannet til relevante projekter, virksomheder og patenter.

"Vi skal interessere os for vidensudveksling med samfundet, også i konkrete erhvervsamarbejder, og det synes jeg er fair nok. Der er plads til forbedringer på det område," siger dekan **Erik Meineche Schmidt** fra Naturvidenskabeligt Fakultet på Århus Universitet.

"Jeg tror ikke vi er i nærheden af smertegrænsen. Det er klart, at meget af erhvervsamarbejdet vil være mindre langsigtet, lidt mere konkret målrettet end grundforskningen og det er fint at have begge de to ben at stå på. Det skal bare ikke tippe til fordel for det mere kortsigtede og konkrete. Det er jo også lang tids grundforskningsorienteret aktivitet, opsøret viden og kompetence, som erhvervslivet er interesseret i," siger han.

"Der er ingen fremtrædende erhvervsledere, der betvivler, at grundforskning er vigtig, de synes bare, at det skal være offentligt finansieret. Men jeg har heller ikke opfattet det sådan, at regeringen vil afskaffe grundforskningen og kun have målrettet forskning. Jeg opfatter ikke kravet om mere samarbejde som et uendeligt krav," siger han.

Sundhedsvidenskab: Grundforskningen skal prioriteres

Imidlertid kan frie midler til grundforskningen godt gå hen og blive lidt af et smertensbarn, mener **Ralf Hemmingsen**, dekan på Sundhedsvidenskab på KU.

"Mange erhvervsledere mener jo at grundforskning er en offentlig opgave. Men der er bare ikke udsigt til, at der kommer yderligere massiv støtte fra staten, så noget skal der ske. Der er behov for at udtænke modeller, hvor forskningen bliver støttet på et tidligere tidspunkt af erhvervslivet. De skal være mere villige til at medfinansiere projekter, der stadig er undervejs, i pipeline, på det basale niveau," mener han.

Han henviser til den svenske model, hvor store, private fonde på omfattende vis støtter grundforskning igennem forsk-

Hvornår synes arbejdsgiver-formand Hans Skov Christensen, at universiteterne samarbejder 'nok'

ningsinstitutter. Fondene er genereret af erhvervsmidler, men det er altså ikke de konkrete firmaer, der skaber projekterne og dermed bliver kravet om indflydelse også udvandet.

Medfinansieringen skal selvfølgelig ske indenfor områder, der har et vist kommerเชียลiseringspotentiale, men erhvervslivet skal ikke have projektstyringsindflydelse, eller konkret indflydelse på, hvad der præcist skal undersøges.

"Det handler jo også om arbejdspladser: Hvis ikke man giver grundforskningen tilstrækkeligt input, så udtørrer den kilde, som man skal kommerเชียลisere. De mindre firmaer går ned og fødekæden lukker. Så infrastrukturen skal være anderledes, hvis vi skal kunne holde trit, og i det skal politikerne og regeringen selvfølgelig også inddrages" siger Ralf Hemmingsen.

"Man skal selvfølgelig ikke binde alle sine frie midler til medfinansiering af projekter hvor industrien er med, også selv om midlerne kan tredobles på den måde. Men medfinansieringspakkerne har på ingen måde nået et niveau, der truer den frie forskning. Vi har ikke en hverdag, der er styret af industrien," mener han.

KU-naturvidenskab: Samarbejde og alligevel kritik

KU har i august åbnet et teknologioverførselskontor, hvis medarbejdere skal fungere som spejdere på natur- og sundhedsvidenskab, så forskningsresultater hurtigt kan gøres mere tilgængelig for erhvervslivet og omsættes til konkrete

resultater og patenter uden alt for meget administrativt bøvler for forskerne.

"Vi forventer os meget af den enhed, det skal være en serviceenhed for forskerne, så de ikke selv skal bruge en masse tid på det," siger dekan **Henrik Jeppesen** fra Det Naturvidenskabelige Fakultet på KU. En ny rapport fra Naturvidenskab viser i øvrigt, at op mod 40 procent af fakultetets forskere har en eller anden grad af samarbejde med erhvervslivet, hvilket er en fordobling inden for de seneste fem år.

"Selvfølgelig kan vi godt gøre lidt mere, og det vil vi også gerne. Der er ikke spor uenighed om at der skal samarbejdes," siger Henrik Jeppesen om regeringens krav om mere samarbejde. "Men vi har faktisk allerede et ret omfattende samarbejde, og alligevel er det en stadig kritik. Det er stressende for de ansatte og er med til at tage modet fra dem. De hører hver eneste dag at de ikke samarbejder nok, selv om rapporten viser, at de faktisk gør det," siger han.

Men hvor når man smertegrænsen for samarbejdet?

"Jamen, faren er, at det bliver for målrettet. Men Dansk Industri siger jo hele tiden, at dette ikke må gå ud over grundforskningen og lige nu ser jeg ingen som helst faglige problemer i at fortsætte og udvide samarbejdet. Men om det bliver for meget afhænger jo også af, hvad en ny bestyrelse, en ny dekan udefra eller ikke-faglige personer i forskningsrådene."

nbc

Forskningsvogtning fører til fyringer

Regler ved KU fører til påtaler og henstillinger – og afsked i utide.

Det fortæller statistikken over 2002, som FORSKERforum har indsamlet

Sidste år registrerede forskningsvogtningen for det videnskabelige personale på Københavns Universitet ni sager. Vogtningen bliver taget alvorligt og fører til fyringer, hvis medarbejderne ikke lever op til deres publikations- og forskningsforpligtelser. KU indførte forskningsvogtningen i 1998 for at imødegå politisk kritik af såkaldte *nulforskning*, og siden har institutlederne holdt nøjere øje med forskernes produktion af publikationer.

Ud af 435 lærere på **Det Naturvidenskabelige Fakultet** fik seks en mundtlig uformel påtale. I 2001 havde syv medarbejdere fået påtaler og henstillinger, hvoraf fire fik bragt forholdene i orden, to medarbejdere opsagde deres stillinger og en blev opsagt.

På **Sundhedsvidenskab**, hvor undersøgelsen omfatter 381 medarbejdere, har der i perioden 1999-2002 været fire sager: en medarbejder ved Odontologisk

Institut er blevet indstillet til afskedigelse, mens de tre øvrige medarbejdere igen er forskningsaktive.

På **Humaniora** var der i 2002 en enkelt tilfælde af en medarbejder, der ikke levede op til sine forpligtelser. I denne sag gik medarbejderen på pension.

Blandt **Teologis** 30 VIPer har der også været en enkelt medarbejder, der ikke levede op til forskningsvogtningens publikationsregler. Dette skyldtes dog at medarbejderen har haft mere undervisning og flere eksaminer end normalt, og det har derfor ikke haft nogen konsekvenser.

På jura var der ikke nogen sager.

Samfundsvidenskab: Tilhører privatlivets fred

Alle fakulteter indberetter resultaterne af institutternes vogtning til universitetets rektor. Fakulteter er imidlertid ikke enige om, hvorvidt resultaterne

af forskningsvogtningen kan offentliggøres. Samfundsvidenskab vil således ikke ud med resultatet af sin vogtning. Sekretariatschef Tina Franck siger, at udlevering af oplysningerne ville være en overtrædelse af privatlivets fred, idet enkeltpersoner ville kunne genkendes, og "at man dermed videregav oplysninger om enkeltpersoners ansættelsesforhold i det offentlige tjeneste."

Samfundsvidenskab har i øvrigt indført nye og mere pro-aktive forskningsregler. Medarbejderne skal fremover en gang om året sammen med institutlederen lægge en plan for hovedlinjerne i forskningen – og året efter skal institutlederen tjekke, om planen er overholdt. På den måde håber fakultetet at kunne opsnappe sager, der ellers ville kunne føre til advarsler jf. vogtningsreglerne.

nbc

Erhvervsforskere i klemme i ved firmakriser

Hvert år er der erhvervs-Ph.D studerende der kommer i klemme i virksomheders konkurser eller omprioriteringer. En risiko man må leve med, siger ATV.

Et antal unge forskere under erhvervsforskeruddannelsen kommer hvert år i klemme i, fordi de virksomheder, de er tilknyttet, mangler penge, omprioriterer eller lukker. ATV vurderer, at det drejer sig om to-tre forskere, der hvert år må skifte virksomhed for at færdiggøre deres uddannelse. Fire forskere har de seneste år været tvunget til at helt at opgive deres projekt på grund af uforudsete udviklinger i virksomheden.

I en aktuell sag er en forsker kommet på glatis, fordi den del af virksomheden, hvor han og hans vejledere hørte til, er blevet skåret væk fra modervirksomheden. Vejlederne er blevet fyret og instrumenterne er væk. Erhvervsforskeren er fortsat ansat, men har selvfølgelig meget dårlige muligheder for at gennemføre sit projekt, ikke mindst fordi vedkommendes nye vejledere ikke ved noget om området og derfor ikke er særligt interesserede.

Kan fyres under funktionærloven

Men problemer er svære helt at undgå, forklarer ATV, der er ansvarlig for de Ph.D-studerende, der er startet før 1.1 2002.

"Vi vurderer selvfølgelig virksom-

hedernes økonomiske situation inden samarbejdet går i gang, og vi afviser de virksomheder, der er mest usikre økonomisk," siger Lia Leffland, der er leder af ATVs erhvervsforskersekretariat. Problemet gælder særligt, men ikke udelukkende, for små virksomheder, der er mere sårbare for konjunkturudsving.

"Rent politisk vil man gerne have, at erhvervsforskerordningen også omfatter små virksomheder, fordi det er en måde, hvorpå man kan få små virksomheder med i videnssamfundet. Og i og med at det er så vigtigt, må man også en gang imellem tage nogle chancer, selv om vi gør, hvad vi kan, for at kandidaten ikke skal komme i klemme," siger Lia Leffland.

Erhvervsforskerne har – udover deres vejleder på universitetet - en fadder fra ATV, som kan hjælpe og bistå forskeren overfor virksomheden, hvis der er problemer. I en del tilfælde kan projektet reddes ved at blive overført til en anden virksomhed. Andre erhvervsforskere færdiggør deres projekt på universitetet, hvis samarbejdet med virksomheden stopper.

Teknisk set er erhvervsforskeren ansat under funktionærlovens betingelser

og kan som sådan fyres: "Men vi prøver så at få virksomheden til at forstå, hvor uheldigt det ville være at fyre en erhvervsforsker og hvor dårligt de vil stå sig i fremtiden, hvis de vil have nye Ph.D-studerende," siger Lia Leffland.

"Det er en rigtig god uddannelse, hvor man kan prøve sin forskning af i virkeligheden og i langt de fleste tilfælde fungerer det godt. Men svagheden er selvfølgelig, at virksomhederne kan skifte fokusområder meget hurtigere end en erhvervsforsker kan færdiggøre sit projekt. Det er desværre en risiko, man må leve med," siger Lia Leffland.

Erhvervs-Ph.D studerende der er startet efter 1. jan. 2002 hører under Videnskabsministeriet. Ministeriet har indført en regel om, at værtsvirksomheden skal tilbagebetale det løntilskud, som den har fået af staten til den studerende, hvis den afbryder et forløb, som kandidaten og universitetet gerne vil gennemføre. I øjeblikket er der ca. 200 erhvervs-Ph.D-studerende i Danmark og gennemsnitligt har de den samme gennemførelsesprocent som almindelige universitets-Ph.D'er

nbc

DMU på slankekur

Trods en strålende evalueringsrapport er DMUs budget blevet skåret med 21 mio. kr. på et år. Man redder stillinger ved at søge eksterne midler, men hvad så med kernekompetencerne

Budgettet hos Danmarks Miljøundersøgelser styrtdykker fra 145 mio. kr. i 2002 til 124 mio. næste år. Den store grønthøster tager sine to procent, og derudover falder en lang række andre bevillinger væk vedrørende blandt andet pesticidområdet, vidensopbygning til den internationale miljøindsats, og vandmiljøplan 2.

DMUs forskning er netop blevet evalueret af et 12-mand stort uafhængigt og internationalt panel – og konklusionen var klokkeklar: Kvaliteten og relevansen af DMUs forskning er god og fuldt tilfredsstillende.

”Overordnet set får man meget for pengene. DMU er helt på højde med, hvad gode universiteter leverer, så der er ikke noget at pege fingre af. De internationale forskere i panelet var specielt rosende, fordi der er en usædvanlig tæt tilknytning mellem forskning og monitorering,” siger Thomas H. Christensen, professor på DTU og formand for evalueringspanelet.

”Man kan altid spare to procent, men man kan ikke blive ved med at skære, så får det konsekvenser. Man kan ikke lave alt for store huller i forskningen, før man mister noget indsigt som ikke kan opbygges igen”.

DMU: Loose-loose situation

DMU har de seneste 10-15 år opbygget kompetencer og viden, der er unikke, fordi institutionen kombinerer forskning med en lang række bundne overvågninger og dataopgaver for staten og amterne.

Direktør for DMU Henrik Sandbeck er ikke til sinds at lancere massefyringer for at få budgettet til at gå op: ”Hvis vi smider vores kompetencer på gaden, så er de væk i sammen sekund og det tager ti år at opbygge dem igen. Det er som at smide guld på gaden,” siger han. I stedet vil han forsøge at fastholde stedets kompetencer ved at søge flere eksterne midler, hvilket DMU allerede har haft succes med. Det skal ske via EUs sjette rammeprogram for forskning, miljøbistandsarbejde for EU og Danida, flere forskningsrådsmidler og flere kommercielle kontrakter.

”Jeg har meddelt, at der ikke kommer massefyringer. Vi vil stritte imod så længe som muligt og går efter at fastholde medarbejderstaben og dermed

de unikke kompetencer. Det ironiske er, at hvis det lykkedes, så kan politikerne jo sige, at de gjorde det rigtige. Så det er sådan en *loose-loose situation* for os,” siger DMU-direktøren.

Ventres miljøordfører: Folk skal løbe stærkere for de samme penge

Eyvind Vesselbo, Venstres miljøordfører, nægter at det skulle være tilfældet.

”DMU gør en kæmpe indsats for at skaffe penge og det er meget positivt. Og jeg har sagt, at det ikke kan være meningen, at fordi man selv kan skrabe penge sammen, så skal det få virkning ekstraordinært på budgettet, så der bliver skåret mere ned. Det er ikke motiverende, man skulle hellere belønne dem, der kan skaffe penge hjem, så de har gavn af pengene,” siger han.

”Jeg sagde allerede i foråret, at der ikke skulle ske yderligere nedskæringer i forhold til de 3-5-7-9 procent, der er aftalt ved finansloven 2002. Og det har der været lydhørhed overfor, for der er ikke blevet skåret yderligere. Der er bortfaldet nogle ad-hoc opgaver, men til gengæld skal vi også til at starte nogle forhandlinger om vandmiljøplan 3,”

Venstre miljøordfører: ”For mig at se har den reduktion, der foregår, ikke skadelige virkninger for evnen til at forske. Vi ville jo ikke skære ned, hvis vi ikke havde en opfattelse af, at de kunne leve op til deres forpligtelser. Det er jo ikke sådan, at der ryger et overvågningsprogram,” siger Eyvind Vesselbo. Hensigten med de to procent, der bliver skåret hvert år af grønthøsteren, er, at folk skal løbe stærkere for de samme penge. Derfor er fyringer uundgåelige.

Bagslag at satse hårdt på eksterne midler

DMU-direktøren svarer: ”Altså, evalueringsrapporten siger, at hvis man vil fastholde overvågning, forskning og rådgivning, så kan man ikke blive ved med at strippe os. Selvfølgelig bliver det svært at fastholde medarbejderstaben. Men det handler om at alternativet er så grumt og det vil vi prøve at modvirke. Lige nu er der en ekstremt god stemning i institutionen, fordi medarbejderne har fået en chance for at kæmpe for at finde flere eksterne midler, og det gør det til et

sjovere sted at arbejde.”

Han påpeger også, at DMU skal styrke sit internationale samarbejde og bearbejde pengekasser i fællesskab med udenlandske miljøinstitutioner.

Men det kan give bagslag at satse så hårdt på at skaffe eksterne midler. Begejstringen over kolde kontanter kan føre en institution meget langt fra det, den er god til, advarer evalueringspanelets formand Thomas H. Christensen:

”Anden finansiering er godt nok, hvis det ellers passer ind i den overordnede strategi for det, de forsker i. Men det er meget vigtigt, især i nedskæringsperioder, at de holder fast på deres relevans og deres uniqueness”.

Regeringen vil tage med den ene hånd og ...

”Det, de er gode til, er kombinationen af forskning, monitorering og rådgivning. Og man kan blive så begejstret for at få penge udefra, at man glemmer, hvad der er højrelevant. Der skal jo også medfinansiering med hjemmefra og derfor må man ikke lave kortsigtede løsninger, fordi man er under pres. Hvis de gør det, så bliver de sårbare overfor alle mulige politiske tiltag,” siger Thomas H. Christensen.

Det er Eyvind Vesselbo enig i, men han vil gerne tage med den ene hånd og stille krav med den anden:

”Der er jo eksempler på andre institutioner, der skulle tjene penge og er flagret rundt for at beholde medarbejdere. DMU har jo vist med den rapport, der lige er kommet, at forskningen er god og at der er brug for DMU, og derfor nytter det ikke, at de ligger og bruger for mange penge på EU projekter. Så mister vi jo vidensophobningen, og det skal vi for alt i verden undgå. Men det er jeg nu også sikker på, at bestyrelsen vil sikre,” siger han. ”Men det er jo direktørens opgave at få tingene til at passe sammen.”

Det er DMU-direktøren fuldt bevidst om: ”Det handler om at bevare kompetencerne, og hvis vi laver alt muligt andet, så bevarer vi dem ikke. Det er derfor, vi går efter forskningsmidler; vi skal kombinere de ting, vi er gode til, med de midler vi kan hente udefra,” siger han.

nbc

- og glem ikke det langhårede

Som sektorforsker har man blandede opgaver, og det kan være svært at få tid til det hele – og især til fordybelse. Men man lærer at fokusere sine forskningsinteresser om det, der er mulighed for at lave, så det hænger sammen i en helhed, fortæller seniorforsker

Det tager lang tid at vandre fra GEO-centrets store, kuppelformede forhal på Øster Voldgade i København til seniorforskerens kontor. Vi skal ud og ind af bygninger og døre før vi endelig står på hendes hyggelige kontor, der vender ud mod en stilfærdig brostensbelagt gade på Østerbro. Hendes grønne planter fylder godt op i vindueskarmen og væggene er behængt med kort over Grønland og Færøerne.

Trine Dahl-Jensen er matematisk-fysisk kandidat fra KU og færdiggjorde sin ph.d. fra universitetet i Uppsala i den faste jords fysik og seismik i 1989. Siden har hun arbejdet på Grønlands Geologiske Undersøgelser og Dansk Lithosfære Center før hun vendte tilbage som seniorforsker på GEUS i 2000, da GGU var blevet til GEUS. I dag beskæftiger hun sig primært med den grønlandske og færøske skorpestruktur og dybe undergrund op til 600-700 kilometer nede. Primært – men langt fra udelukkende.

Blandede opgaver

Som seniorforsker har hun nemlig en lang række forskellige arbejdsopgaver som langt fra alle er relateret til hendes speciale. Hun deler sin tid mellem forskning, forskningsadministration, feltarbejde, eksterne opgaver, tillidsmandsarbejde og formidling.

Året startede med en ekstern hasteopgave for Sydskraft i Malmö, som skulle have hjælp til at finde ud af, hvor et bestemt geotermisk borehul skulle placeres. Et boreteam stod klar og derfor skulle Trine Dahl-Jensen og hendes kollega så hurtigt som muligt producere materiale, der kunne føre til den optimale placering af hullet.

”Vi havde kun ti dage, så der lukker man alt ude: Man tager ikke telefonen, læser ikke sine mails. Man koncentrerer sig udelukkende om dén opgave. Men det var ret sjovt at prøve at kaste sig ud i noget helt nyt - der skal bare ikke være for meget af det,” siger Trine Dahl-Jensen.

Desuden er hun på tredje år forskningsadministrator for en færøsk managementgruppe, der er nedsat af den færøske olieminister. Hun sørger for at projekterne, der skal fremme fremtidig olieeftersforskning på Færøerne, hænger sammen, er bindeled mellem de forskellige aktører i gruppen, laver kontrakter og indkalder ansøgninger fra forskningsgrupper.

”Der er hele tiden lidt at lave med det projekt. Jeg får et kolossalt indblik i en stor vifte af projekter, men jeg har ikke

selv mulighed for at dykke ned i nogen af dem. Og det kan være lidt frustrerende en gang imellem, det er svært at lade være. Til gengæld får jeg et stort netværk,” siger hun.

Hævdelse af suverænitet

Hendes eget hjertebarn er et forskningsprojekt med det muntre navn GLATIS. Greenland Lithosphere Analysed Teleseismically on the IceSheet handler om storskalastrukturer på Grønland. Tykkelsen af skorpen kan sige noget om, hvordan kontinentets opdeling er og hvad der hører sammen. Det har fået den interessante udløber, at GEUS efterfølgende er blevet involveret i spørgsmål om suverænitetshævdelse. Nogle af arbejdsmetoderne og erfaringerne fra projektet kan bruges til at finde ud af, om kontinentalsoklen har en naturlig forlængelse ud over grænsen, der ligger 200 sømil fra land. Hvis man kan argumentere for det, så kan man også argumentere for, at rigsfællesskabet kan vinde hævd på bestemte rettigheder i området udenfor 200 sømil, for eksempel at udvinde olie og gas fra undergrunden.

At hendes forskningsprojekt pludselig er blevet interessant for en bredere kreds på grund af spørgsmålet om suverænitetshævdelse, har hun det helt fint med. Også selv om hun fremover skal bruge meget tid på sagen.

”Det passer mig fint. De metoder og teknikker man bruger, bruger man jo også i andre forskningsmæssige sammenhænge, så forskningsmæssigt er der også meget at hente.”

Spørgsmålet om suverænitetshævdelse har også været en af årsagerne til, at Trine Dahl-Jensen og hendes kollega har fået lov til at søge eksterne midler til at fortsætte GLATIS projektet.

Ingen forskningsfrihed

I det hele taget er arbejdet som seniorforsker et spørgsmål om at få filet sine egne interesser og forskningsområder til, så det passer til institutionens behov og omverdenens efterspørgsel.

”Altså, der er jo principielt ikke forskningsfrihed på en sektorforskningsinstitution. GEUS har strategier for, hvad vi skal, så vi kan ikke gå frit ud og søge et forskningsprojekt. Det skal vi have tilslutning til, for det skal passe ind i husets strategi. Og det er ikke bare en formalitet. Selvfølgelig kan man savne at kunne få en genial idé, og så gå ud og lave lige præcis den idé. På den anden side finder man veje til at lave ting, der er interessante, både for huset og en selv. Man

lærer at fokusere sine forskningsinteresser om de muligheder, der er, så det hænger sammen som en helhed. Selvfølgelig er det en begrænsning – men ikke nødvendigvis én, der gør livet kedeligere,” siger hun og fremhæver, at eksterne opgaver kan være vældig interessante og en effektiv måde at få ny viden på. Nogle gange ender de også med at kaste nye forskningsområder af sig.

Hun beskæftiger sig også med formidling og tager sit formidlingsansvar som forsker meget alvorligt. Hun bidrager til en populærvenskabelig foredragsserie på Geologisk Museum, hun skriver populærvenskabelige artikler, laver fællestimer i gymnasiet, er gæsteforlæser på forskellige kurser og underviser på naturvidenskabsfestivalen.

”Jeg synes jo, at naturvidenskab lever en kummerlig tilværelse. I Danmark skal vi fremover leve af det vi kan, ved og gør. Og naturvidenskab bliver ikke behandlet ordentligt i vores uddannelsessystem. Jeg ser med stor skepsis på, at forskellige naturvidenskabelige fag er blevet slået sammen til naturfag eller orientering. Elever kan altså komme igennem folkeskolen, og nogle gange også gymnasiet, uden den brede introduktion til naturfagene. Og så ender de med at blive forskrækkede overfor de her hårde fag, fordi de aldrig har oplevet de sjove ting ved det og fået aha-oplevelser – altså, hvad er det for eksempel, der får en varmluftsballon til at stige til vejrs?,” siger hun.

”Som forsker skal man fortælle om, hvad man laver. Det nytter ikke at vi går og bliver så kloge herinde, hvis ikke verden er klar over det. Og det bliver den kun, hvis vi fortæller den det.”

Hjertebørn må vente

Med mange forskellige faglige aktiviteter, et hverv som tillidsmandssuppleant og lange ophold i felten på Grønland og Færøerne, så kan det være svært at nå det hele. Medarbejderne på GEUS budgetterer deres tid, så de nogenlunde ved, hvor lang tid de skal bruge på de forskellige arbejdsopgaver.

”Men da jeg havde lagt mit budget manglede der flere hundrede timer. Min tid er voldsomt overbudgetteret, jeg har alt for mange ting, der skal presses ned i tidsskemaet. Og så er der jo ting, man ikke når, det kender alle forskere. Jeg ville da meget hellere sidde og skrive en publikation end at skrive et internationalt kontraktillæg til et skib, der ligger syd for Grønland, fordi de skal starte en survey om ti dage. Men som seniorforsker er den slags en del af jobbet og det betyder,

Trine Dahl-Jensen

at andet skubbes væk,” forklarer hun.

Og desværre er det jo ofte hjertebørnene, der må vente. Det kan være svært at få tid til fordybelse. Som regel arbejder Trine Dahl-Jensen i en lang, sammenhængende periode om sommeren, hvor hun kan få ro til komplicerede opgaver.

”Sidste sommer var der ingen forstyrrende elementer og der fik jeg skrevet tre papers. Den mulighed har jeg ikke haft denne sommer, fordi vi havde et skib ved Kap Farvel. Det tog en masse tid, fordi man skal reagere omgående, hvis der er problemer. Så i øjeblikket sidder jeg med tungen ud af halsen og skriver noget til en konference i næste uge, som jeg skulle have lavet i sommer. Det bliver ikke ordentligt færdigt, og det er selvfølgelig irriterende og dybt frustrerende,” forklarer hun. Og der er også andre ting, der bliver skubbet til side.

”Jeg har materiale fra GLATIS projektet til et par publikationer og det har ligget længe. Jeg har simpelthen ikke tid til at sætte mig ned og skrive de papers, selv om det er et hjertebarn og selv om man som seniorforsker skal have mulighed for at publicere sine ting for at fastholde sine kvalifikationer. Det er også anerkendt i huset, men det kan alligevel være meget svært at få til at hænge sammen. Der er så mange andre ting, der presser sig på.”

En normal arbejdsdag går fra ca. halv ni til halv fem. I travle perioder strækker arbejdsdagen sig ud på aftenen. Weekenderne holder hun som regel fri, men det er svært at få afspadseret overarbejde. Med mange rejsedage i felten hober overarbejde sig meget nemt op til en pukkel, som man kan slæbe rundt på i årevis.

”Der kan være stille perioder. Men sådan én har der endnu ikke været i år,” som hun konstaterer.

Glem ikke de langhårede forskningsområder

GEUS har de seneste år stået model til heftige nedskæringer. Omkring 60 er fratrådt de seneste to år og tendensen ser ud til at fortsætte. Trine Dahl-Jensens område er foreløbig ikke i skudlinien, men det er klart for alle medarbejdere, at deres forskning skal have en klar relevans i forhold til husets strategi. Jo flere eksterne midler de kan rejse, jo bedre.

”Men det er en fare i nedgangstider at gå så meget efter pengene, at der ikke er plads til at lave projekter som GLATIS. Der blevet strammet meget op. Vi skal primært lave ting, som der er eksterne midler til. Og det er farligt. Vi lever af at være gode til nogle ting, som vi kan gå ud og sælge. Men man er nødt til at vedligeholde og opbygge det, vi ved, for at vi kan blive ved med at tjene penge. Hvis vi ikke plejer den basisviden, så kan man komme i problemer. Jeg havde aldrig kunnet løse min administrationsopgave på Færøerne hvis ikke jeg havde haft en forskningskarriere indenfor et bredt spektrum af geofysiske emner at trække på,” siger hun.

”Viden er jo en vare, der forældes, og derfor skal vi også beskæftige os med mere langhårede forskningsområder, selv om der ikke umiddelbart står en kunde i den anden ende. Det er ligesom en konto, man kan trække på, men hvor der også må komme noget nyt ind. Og man skal være meget opmærksom på, at man i øjeblikket trækker på den konto uden at give noget igen. Jeg ved godt, at det er dødsvært at få den balance til at gå op, men man er nødt til at diskutere det,” forklarer hun, inden hun igen kaster sig over sit conferencepapir.

nbc

Store protester på GEUS

Ligesom DMU er GEUS hårdt ramt af nedskæringer. Siden 2001 har personalet på GEUS blevet beskåret med 20 procent, og den nedadgående tendens fortsætter. GEUS' ledelse har blandt andet besluttet at skære den langsigtede miljø- og naturudvikling (miljøhistorie) helt væk. Seks fuldtidsansatte forskere bliver i løbet af 2004 reduceret til én enkelt til at rådgive og forske indenfor det komplicerede område.

Det har medført massive protester fra personalet. 36 forskere har i et brev dateret 4. juni til bestyrelsen protesteret mod at nedlægge området, specielt set i lyset af at EU's direktiver forudsætter stor viden om ”naturlige baggrundstilstande for nuværende habitater.” Den viden, skriver de 36 forskere, er ”trods de opnåede resultater kun i begrænset omfang tilstede.” Senere i juni underskrev 130 GEUS-medarbejdere en protest til Miljøministeren over nedskæringerne. En række medarbejdere har desuden skrevet indlæg i Megafonen, Miljøministeriets interne medarbejderblad. Skribenterne beklager, at mange års vidensopbygning indenfor forskningen falder på gulvet: Og hvor der i EU generelt oprustes indenfor området, så skæres der ned i Danmark.

Departementschef Leo Larsen fra Miljøministeriet replicerer, at Økonomi- og Erhvervsministeriet og Miljøministeriet, der primært trækker på GEUS, vil prioritere områder som olie/gas i Nordsøen og grundvand. Derfor må andre områder holde for.

GEUS har heller ikke tidens tendenser med sig blandt de unge. Således starter et historisk lavt antal – 18 – på Geologi i år.

nbc

Barrierer for undervisningen

Undervisningen har høj placering i strategier, mens det står sløjere til med praksis, fortæller rapport. Men der bør være sammenhæng mellem målsætninger og virkelighed, siger Evalueringscentrets direktør

”Der er da universitetslærere og institutter, som lægger stor vægt på deres undervisningskvalitet. Det skal de have ros for, men forenklet sagt, så er de ikke interessante. De interessante er de ’ikke-troende’, som ikke har fokus på undervisningen. For set ovenfra, så er det ikke godt hvis universiteternes interesse for undervisningen stopper, når begejstringen over den ceremonielle uddeling af årets pris til den gode underviser er overstået”.

Danmarks Evalueringsinstituts direktør **Christian Thune** mener ikke, at der altid er fokus nok på undervisningen på universiteterne. Han støtter sig aktuelt til en evalueringsrapport om det pædagogiske udviklingsarbejde på to institutioner, DTU og Handelshøjskolen i København.

Rapporten peger på, at der eksisterer en række barrierer, som hæmmer den pædagogiske udvikling. Barriererne er, at forskning generelt prioriteres højere end undervisningsområdet, at undervisning betragtes som en individuel proces og at pædagogisk arbejde ikke understøttes tilstrækkeligt af universiteternes strukturer, fordi de ikke indebærer karrieremæssige eller økonomiske incitamenter.

Rapporten giver konkrete anbefalinger for de to institutioner, men Thune vil gerne uddrage nogle generelle træk, som gælder for alle universiteter.

”På store amerikanske og engelske universiteter på eliteniveau er der stor fokus på at skabe god undervisning, og det er også slået igennem i ansættelsessystemet. Herhjemme hersker en humboldtiansk tradition fortsat mange steder, hvor hovedformålet er at skabe forskning. Det slår igennem i ansættelsespolitikken”, siger Thune, som tilføjer, at universiteterne netop er placeret i et Videnskabsministerium.

De ansatte: Manglende tid

Thune henviser til, at rapporten fortæller om, at undervisere og institut-/studieledere oplever, at undervisningsevner og –erfaring ikke er tilstrækkeligt mætrende i sammenligning med forskning og videnskabelig produktion. Når medarbejdere skal ansættes og afskediges, så bliver de videnskabelige kvalifikationer vægtet højere end de undervisningsmæssige. Det betyder i praksis, at universitetslærerne oplever en dobbelthed i forhold til deres egen undervisning. På den ene side har undervisning lav status fordi det ikke bidrager særligt til en universitetskarriere. Og på den anden side tager undervisningen i praksis mange ressourcer, fordi underviserne synes, at det er utilfredsstillende at være dårligt forberedt, og fordi det kræver underviserens tilstedeværelse på bestemte tidspunkter

(fra DTU-evalueringen).

Der klages også over, at det er vanskeligt at få den nødvendige tid til varig pædagogisk udvikling, inden for de rammer, som den øverste ledelse udstikker, hedder det i Handelshøjskole-evalueringen. Underviserne peger også på, at et løbende forventningspres om ”fornyelse og forandring” kan begrænse mulighederne for at konsolidere og arbejde i dybden.

”Undervisningen prioriteres i retorisk form

Ansættelsesbekendtgørelsen dikterer, at ansøgere pædagogiske kvalifikationer skal indgå med stor vægt ved stillingsbesættelser, og formelt prioriterer lederne pædagogikken højt. Men i praksis har undervisningen stadig lav status, og dermed spiller den også en mindre rolle i lærernes karriereplanlægning.

”De strukturer, der gælder i praksis, sidestiller ikke undervisning og forskning, men modarbejder reelt en udvikling af undervisningen. Der er ikke mulighed for at god undervisning kan give merit. Det kan dermed konkluderes, at ledelsens signaler om betydningen af pædagogisk kvalitet i undervisningen har fundet gehør i organisationen, men at der fortsat er behov for konkrete tiltag, der i praksis kan højne undervisningens status. Det kræver en meget bevidst og direkte indsats fra ledelsen”, lyder en af konklusionerne i evalueringsrapporten.

Og det er ikke nok, at initiativer ”får en retorisk form i strategidokumenter og lignende”: Der må følges op med incitamenter og placering af ansvar. En synlig strategi fra ledelsen på alle niveauer er nødvendig for at fremme det pædagogiske arbejde, lyder en anbefaling.

”Universiteterne må prioritere, og lige på dette punkt kunne man godt ønske sig, at begrundelser og kriterier var mere klare. Det er jo ikke reelt hvis man siger, at man prioriterer undervisningen højt, uden i praksis at følge det op af incitamenter og strukturer, som imødekommer en opgradering”. **Christian Thune**

Thune: Pædagogisk opkvalificering inden for gældende rammer

Hidtil har frivillighed været et grundlæggende princip i universiteternes pædagogiske initiativer. Men det er ikke nok: ”Det er nødvendigt for universiteterne at tydeliggøre hvilke forventninger og krav der stilles til medarbejdernes pædagogiske kompetencer” – og det er universitetsledelsens opgave at tilvejebringe de strukturelle rammer herfor.

Betyder det, at den pædagogiske opkvalificering skal betales inden for de gældende rammer?

”Det er jo universiteternes opgave at levere god undervisning. Alt består af prioriteringer, og ressourcerne findes. De danske universitetslærere har rimelige forberelsesnormer. Det burde være muligt ind i denne tid at tilegne sig nogle bredere redskaber til at formidle forskningen i en god pædagogisk form”.

I dag klager universitetslærerne over, at kravene fra undervisning og administration presser forskningen ud i fritiden – og så vil en pædagogisk opkvalificering vel også skulle presses ud i fritiden?

”Hvis de kommende udviklingskontrakter giver undervisningen en høj prioritering, så bør der logisk nok følge ressourcer med. I mine øjne, så må man prioritere det ene eller det andet, og man står i et valg mellem at prioritere flere ressourcer til området eller at slække på ambitionerne med henvisning til, at der ikke er ressourcer til formålet. Der må være sammenhæng mellem målsætninger og virkeligheden”, siger Thune.

Omnipotente universitetslærere?

Universitetslærerne oplever en praktisk konflikt i prioriteringen mellem forskning og undervisning. At forskningen prioriteres højere end undervisning ved ansættelser kan skyldes, at universitetslærere bedømmes – ”forskningsvogtes” – på deres forskningsproduktion. Incitamentet går på forskningssiden, mens politikere og embedsmænd samtidig kræver, at undervisningens kvalitet skal højnes. Men Thune vil ikke kritisere politikerne for at stille tvedelte krav:

”Jeg er ikke enig i præmissen, men mener godt, at kravene kan rummes inden for den givne struktur. Der er kommet en ny universitetslov med større ansvar til lederne. Som en del heraf kan der komme mere fokus på resultaterne på undervisningssiden”.

Universitetslærerne kunne opleve det som, at der stilles flere og flere krav til dem – og at de skal være omnipotente; super på det hele?

”Det er nu engang vilkårene ...”

jo

Engelske politikere: Personlig luksus at forske

Nogle politikere, embedsmænd og universitetsledere mistænkeliggør den forskningsbaserede undervisning og universitetslæreres motiver til at forsvare den, lyder en analyse af den engelske debat

Skal man være aktiv forsker for at være en god underviser?

Ikke ifølge den britiske regering. Et af de mest kontroversielle udsagn i en hvidbog for nylig var nemlig, at forskningsmidler primært skulle koncentrere sig om "andre dele af deres mission". Ikke overraskende fremprovokerede det en ophidset reaktion.

De, der mener, at forskning og undervisning bør gå hånd i hånd, anklages for at forsvare den "personlige luksus" at forske. Og den slags meldinger kommer ikke kun fra regeringen og kompromisløse dekaner. Ved en konference for nylig om undervisning og læring inden for historiefaget påstod man f.eks., at pædagogisk forskning tydede på en "zero-correlation" mellem undervisning og forskning, og at undervisere blot skulle være "bevidste om de seneste forskningsresultater" for at kunne excellere. Kan det virkelig passe?

Ifølge visse publikationer inden for pædagogikforskning er ønsket om at sammenkæde undervisning og forskning en "sejlivet myte" i universitetsmiljøet. Men den slags konklusioner, og den forskning, der understøtter dem, bygger på *problematiske metoder* for undervisningsevaluering og kvantificering af forskningsarbejde. Ydermere drejer det sig ofte om amerikanske universiteter, hvoraf mange holder forskning og undervisning helt anderledes adskilt.

I vores egen forskning i universiteternes historieundervisning har vi en helt anden tilgang. Vores projekt gik ud på at interviewe historieundervisere på en række universiteter om de studerendes "progression" på bachelorniveaet. Samtlige informanter opfattede progression som det at tilegne sig "færdigheder", herunder grundlæggende skriftlige og mundtlige færdigheder samt evnen til at arbejde sammen i grupper, foruden de højere kognitive færdigheder forbundet med f.eks. at opnå indsigt i videnskabe-

lig metode, argumentation, analyse og syntese. Vi opdagede dog ret hurtigt, at færdigheder vurderedes meget forskelligt af forskellige undervisere i forskellige institutionelle miljøer, og at nogle havde mere sofistikerede opfattelser af progression end andre.

Vores resultater gjorde, at vi etablerede to modeller for progression: "at tilegne sig brugbare færdigheder" og "at blive praktiserende historiker". Vi mener, at sidstnævnte model udtrykker mere ønskelige uddannelsesmål. Væsentligt er det at notere i det nuværende politiske klima, at det samtidig er den tilgang, der blev vægtet højest blandt forskningsaktive undervisere tilknyttet forskningsmiljøer. De, der fremhævede tilegnelse af brugbare færdigheder, havde tendens til at tolke progression i retning af at udvikle brede personlige kompetencer som f.eks. noteteknik; klar mundtlig og skriftlig kommunikation; gruppearbejde og interpersonelle færdigheder; og at udvikle en kritisk holdning til data. Selv om mange af disse opfattelser gik igen hos dem, der talte for den anden model "at blive praktiserende historiker", opfattede man her progressionsbegrebet desuden som at udvikle evnen til at selektere, integrere og fortolke store mængder tekstmateriale; at kunne argumentere og vurdere forskellige argumenter i forhold til hinanden; og at forme selvstændige, velbegrundede og kritiske holdninger til historiespørgsmål og -debat. Denne model fremhævede kreativitet, originalitet og vægring ved ukritisk at anerkende gängse opfattelser.

Den afgørende forskel drejede sig om, hvorvidt underviseren ønskede, at de studerende skulle opfatte læringen som **værdifuld i sig selv eller som et middel til at tilegne sig brugbare færdigheder**. De to ting behøver ikke at være uforenelige, men i praksis kan førstnævnte have trange kår. At opfatte historie som et middel til at tilegne sig erhvervsfærdigheder, er at fratage disciplinen dens distinkte faglige karakter og dens interesseværdi

for såvel studerende som undervisere. I værste fald forringer modellen i sin forskellige udformninger hele forestillingen om en universitetsuddannelse og reducerer den til blot en træningsøvelse.

Modsat betonedes de undervisere, der forsøgte at anspore de studerende til at blive historikere, en mere kompleks og krævende tilgang til læringen, som gav dem mulighed for at udvikle selvbesindelse, kritiske evner og selvstændighed – lige præcis den slags kompetencer, universitetsuddannelse gerne skal fremme.

Hvis det at blive historiker udgør et gyldigt mål for den historiestuderende, og hvis det at være engageret i forskningsarbejde er noget, der motiverer og bidrager til de studerendes intellektuelle udvikling, er det vores holdning, at det i det store og hele burde være praktiserende historikere, der underviser i historie på universiteterne.

Det er ikke det samme som at påstå, at undervisere, der ikke er forskningsaktive, slet ikke kan præstere en kvalificeret undervisning i historie, men vi mener, at det er mindre sandsynligt, at det ville være tilfældet. Selv om vi ikke mener, at forskningskvalifikationer skal være surrogat for undervisningskvalifikationer, støtter vores data den opfattelse, at forskningsrelateret undervisning i historie drejer sig om, at de studerende og underviserne **praktiserer** historie.

Hannah Barker er lektor i historie ved University of Manchester. Monica McLean er adjunkt i læring og undervisning ved Institute for the Advancement of University Learning, University of Oxford. Artiklen er udtryk for forfatterens personlige holdninger.

Kilde: THES 29. aug 03

Oversættelse: Martin Aitken

Lyrikfristelsen

- når forskere fylder plusord på deres forskningsansøgninger for at sælge sig
- og nogle gange oversælge sig ...

“Altså, forskere lever i en verden, hvor vi i stærk konkurrence skal søge penge hos private eller forskningsråd til vores projekter eller vores forskning. Det er en projektverden, og vi ved alle, at man ikke får penge ved at indsende en tonløs og strengt saglig ansøgning. Man skal helst skrive nogle lyriske ting, som giver spektakulære eller meget løfterige perspektiver for projektet. Hvis man er dygtig, så opfinder man nye smarte ord og knytter det til betydningen for ’videnssamfundet’ og for ’velfærdssamfundet’. Ordene tvistes lige lidt, så ansøgningen løftes af forskningsmæssige plusord. Jeg tror alle forskere har opstillet perspektiver i en ansøgning, som de var bekymret for, om de havde muligheder for at indfri”.

Professor Bøje Larsen har lavet et studie i, hvordan projektmagere og forskere finder sponsorer. “Lyrikfristelsen er stor, for der kræves stærkere, frækkere eller grovere metoder i forsøget på at sælge. Man kan ikke sælge sig på den kendte terminologi, derfor må man finde på nogle mere sexede eller moderigtige ord, der kan få kilden til at bide på. Man søger plusord om sin forskning for at ’brande’ den, for at bruge et management-udtryk”.

Genindføre det rationelle bureaukratis dyder

Bøje Larsen er utilpas over de nye spilleformer, som i stigende grad indgår i den intellektuelle salgssituation. Han har ikke en bred dokumentation for påstanden, men han hævder, at det er blevet en trend, hvor ansøgninger, projektbeskrivelser og løfter svulmer op og bliver mere lyriske og lovende end noget, der efterfølgende kan produceres.

Bøje Larsen har en fortid i konsulentbranchen og han indrømmer selv at have brugt moderigtige udtryk, da han søgte penge til et projekt om “ledelse i den nye økonomi”:

“Jeg har selv brugt min faglighed til at bidrage til omstillingsprocesser, så ingen kan beskylde mig for at være konservator. Men vores konklusion er, at vi måske er kommet for langt ud i projektsamfundets reklametænkning og retorik. Vores cases viser, at den kritiske rationelle og videnskabelige dialog og fornuft er kølet ud”.

Han vil have “modmekanismerne” styrket, så der ikke lægges så meget ud i løse midler og puljer, mindre reklame-tænkning og en opstramning af bureaukratiernes behandling:

“Spørgsmålet er, om det ikke er tid at bremse op, og genindføre nogle af det rationelle bureaukratis dyder, dvs. få lidt af den gamle embedsmænds kølige og objektive blik tilbage. Det er værdier,

som er truede af projektsamfundets eller ’begejstringsforvaltningens’ indtog”.

Forskellige grader af lyrik

I bogen “På en bølge af begejstring” beskriver Bøje Larsen og cand.com. Peter Aagaard, hvordan projekt-tænkningen har udfoldet sig i sine mere ekstreme former. Gennem tre cases – Learning Lab Denmark, Center for Ledelse og Kaospiloterne – beskrives, hvordan fræk og tidsrigtig retorik sniger sig ind i projektmageriet. Det sker i mere eller mindre ekstreme former, som har paralleller i de forliste fantast-projekter “Mindship” og avisen “Dagen”. Og selv om disse projekter tilhører en mere ekstrem kategori, så kan der udtrages konklusioner om “projektsamfundet” fra dem. Det er nemlig nogle af de samme mekanismer, som træder i kraft i mere eller mindre grad, når forskere skal søge om eksterne midler hos private kilder eller fonde, når der skal søges midler af projektpuljer eller sågar eller når der søges i forskningsråd.

“Misforstå mig ikke. Jeg siger ikke, at vi forskere som lyrikmagere er nogle fupmagere. Jeg siger heller ikke, at de dygtige projektmagere – eksemplificeret med fx Learning Lab eller Kaospiloterne – er nogle forbrydere. Men vi har sat fokus på en projektkultur, som er affødt af nogle strukturelle vilkår, hvor deltagerne fristes eller tvinges til at optræde som lyrikere”.

Projektsamfund

Vi oplever en tendens til projektgørelse af mange aktiviteter, der tidligere var en del af den normale drift.

“Sat på spidsen kan man sige, at vi lever i et projektsamfund, hvor der i grænsezone mellem stat, den private sektor og civilsamfundet etableres et marked for realisering af en særlig projektkultur. I den verden er den klassiske pengemagt eller politisk magt af begrænset betydning. I sin mest ekstreme form giver den plads til en ny klasse af projektmagere. Den nye klasse er dygtige til at jonglere i netværk og med symboler. De kan iscenesætte sig selv. De kan tilsyneladende sætte en dagsorden og formulere nogle værdier, holdninger og temaer – og får som sådan stor magt i den zone, hvor samfundet eller erhvervslivet ønsker fornyelse og omstilling og modernisering”.

I sine mere ekstreme former lever begejstringskulturen i et fuldstændigt vacuum:

“Det er ikke et marked for almindelige mennesker. Det er intellektuelle produkter, som er budskabet og den ville de aldrig kunne sælge som en almindelig plov i Jylland. Hvis de skulle sælge en plov, så ville projektmagerne fortælle, at den

er god for velfærdssamfundet, og med en moderne plov så kan jorden forædles på en økologisk måde og opretholde den landlige familiestruktur osv.”

Drivkraften i projektsamfundet ligger i nogle strukturelle vilkår: Projektmageren eller forskeren står i den situation, at han skal søge frie midler på et marked i konkurrence med andre. Det giver inflation i ansøgningsformerne, forklarer Bøje Larsen.

“En anden drivkraft er det seneste tiårs moderniseringsproces i den offentlige sektor, ’new public management’. Heri ligger der krav om effektivisering, og at det offentlige skal være mere entreprenør med vovemod, og grænserne til den private sektor skal nedbrydes gennem udlistering osv. I den proces er den klassiske embedsmandstype afløst af en ny, der skal tænke visionært og politiseret. Vores cases viser, at embedsmændene spiller betydelige roller ved etablering af centre, i nogle tilfælde kommer politikerne ind som en slags kunder, der skal sælges til”.

Networking: Kan du ikke hjælpe mig med nogle ideer?

Når den offentlige sektor er i opbrud betyder det også andre beslutningsprocesser. Her betyder netværk en større og større rolle:

“Magtens folk mødes på uddannelsessteder, ved konferencer eller efteruddannelse. De taler med hinanden og mødes, ikke på den korrupte måde. Men vi er jo et lille land, og hvis man skal spille med, så skal projektmageren først mundtligt i kontakt med beslutningstagerne, før der kommer papir på det”, siger professoren.

Den klassiske kommandovej, hvor en ansøger henvender sig til yngste fuldmægtig eller indsender sin tonløse faglige ansøgning uden forudgående underhåndskontakter, virker ikke: “En ansøger bør lave en analyse, som indebærer, at man spørger en bred kreds af interessenter, hvad der er interessant for dem: ‘Jeg har et projekt, men kan du ikke hjælpe mig med nogle ideer til de?’ er jo et ukorrupt spørgsmål, som beder om faglig rådgivning”.

Men det lyder da som en ideel fremgangsmåde, for så får ansøgeren et klart billede af markedet?

“I en eller anden balance er det rigtigt, ja. Men det ekstreme tilfælde er desværre, at nogle professionelle projektmagere er så dygtige til at opstille projekter, at den faglige essens er svær at se. De går på markedet med deres retorik, ansat fornuften i projektet. Men den samme mekanisme mærkes formentlig i alle led i systemet”.

j0

“Intellektuelle reklameagenter

Ny type projektkultur har retorik og dynamisk performance som sit vigtigste fortrin, mens det er så som så med substansen, konkluderer analyse af beslutningsprocesserne bag etableringen af bl.a. Learning Lab og Kaospiloterne

I bogen ”På en bølge af begejstring” beskriver Bøje Larsen og cand.com. Peter Aagaard, hvordan projekt-tænkningen har udfoldet sig i sine mere ekstreme former. Gennem tre cases – Learning Lab Denmark, Center for Ledelse og Kaospiloterne – beskrives, hvordan begejstring blandt embedsmænd og beslutningstagere spillede en central rolle i beslutningsprocesserne bag etableringen af de tre institutioner. Begejstringen igennem lyrikken og projektmagernes performance bliver vigtigere end projektets substans. Begejstring skaber helt nye standarder, for den sætter beslutningstagernes kritik ud af funktion, og overvinder moral. Ja, det bliver nærmere sådan, at løfterne og drømmene nærmest bliver produktet, som sælges. Frække og tidsrigtige formuleringer af en ny klasse af intellektuelle PR-agenter – case’s projektmagere – farver eller sætter politikeres og topembedsmænds dagsorden.

Begejstring bliver et værktøj, der gør videnskaps eksperimenter og nye projektkonstruktioner værdige til offentlig støtte – nogle gange på bekostning af fornuften, eftertanken og rimeligheden. I den særdeles underholdende bog fortælles historien bag de tre cases.

Bogens tre cases fortæller om, hvordan begejstring fungerer som politisk strategi, og hvordan der etableres et interessefællesskab mellem projektmagere og politikere og embedsmænd. Den nye trend vokser frem omkring forsøget på at reformere de offentlige systemer – new public management – og forbindelserne mellem den offentlige og private sektor.

Buzzwords:

Viden, videnssamfund, læring

Og begejstringen er båret af retorik og en dynamisk performance. Ord som ”viden”, ”videnssamfund”, ”læring” og ”kompetence” (Learning Lab), eller ”helhedsorienteret ledelse (Center for Ledelse), ”iværksætter arena” er buzzwords, som fortryller i al sin ubestemthed, for det defineres aldrig nærmere, hvad der menes. Typiske ord er ”viden” og ”videnssamfund”, men det kan have mange betydninger, alt efter sin sammenhæng: Det kan være teknologi, oplysning, erfaring, eksplicit og tavs, videnskabelig eller læg. Hvad betyder ”videnssamfund” i hver af disse betydninger, spørger Bøje Larsen og Aagaard.

I systemerne skaber retorikken en ”semi-religiøs tone” og en helt urealistisk serie af løfter, og pseudovidenskab. Det er retorik med patos for fuld turbo (om Kaospiloterne).

Aldrig oprettet i rationelt beslutningssystem

Om Learning Lab konkluderes, at de intellektuelle begrundelser for oprettelse af centret er diskutabile. Om Kaospiloterne refereres kritiske evalueringer, som taler om manglende substans i fagligheden, men at disse evalueringer ikke har vundet gehør hos de erhvervsfolk, politikere og embedsmænd, som støttede projektet.

Bøje Larsen kalder de tre projekt-cases for luftige og antyder, at de er spild af offentlige midler:

”Kaospiloterne er skabt på svulstig og dynamisk retorik, og der er ved flere evalueringer stillet meget kritiske spørgsmål ved det fagligt-teoretiske indhold i projektet. Learning Lab fik formuleret nogle meget store ambitioner om at blive en af verdens førende forskningsinstitutioner på linie med Niels Bohr Institutet. Det er helt urealistisk, uanset hvor flittige og dygtige de er. Var projekterne blevet solgt realistisk, så var de aldrig blevet oprettet i et rationelt beslutningssystem”.

Bogens er særdeles underholdende med nogle usædvanligt usminkede og kontante konklusioner: ”At studere, hvordan projektmagerne har rejst penge, er som at nyde et velgennemført røveri på film” – og dens beskrivelse af nogle af hovedpersonerne som guruer, der kan forføre omgivelserne.

Learning Lab-protest

Bogen har ikke uventet fremkaldt skarpe reaktioner fra den angrebne part.

”I mere end 30 år har vi studeret samfundsvidenskab. Vi har aldrig set en bog som den foreliggende. I Danmark har vi haft en tradition for redelighed inden for samfundsvidenskaberne. Denne bog er et brud på denne tradition. Den overskrider ikke bare grænserne for videnskabelig og faglig redelighed, men også for almindelig hæderlighed”, svarede tre angrebne professorer under overskriften ”Et projekt i agitation og fusk” (Berlingske 14. sept.).

Learning Lab siger, at der er alvorlige fejl i bogen. Det er faktisk forkert, at Learning Lab fx kun har udgivet en enkelt bog: ”Vores forskere publicerer og deltager i den videnskabelige debat på linie med alle andre forskere. Og vi mener rent faktisk, at vi – når vi er bedst – er i stand til at designe nogle ganske nytænkende forsknings- og udviklingskoncepter på læringsområdet”, lyder svaret fra LLD (se www.ild.dk).

Nej, svarede forfatterne. I forveksler kritisk forskning med uredelighed, for vores ærinde er at drøfte de principielle

Der er stigende tendens til, at ansøgninger 'sex'es op'

problemstillinger bag begejstringstricks og pseudovidenskabelig salg retorik. Og de angrebne var velkomne til at klage over videnskabelig uredelighed (se www.cvl.dk).

Bøje Larsen / Peter Aagaard: På en bølge af begejstring, 314 sider. Nyt fra Samfundsvidenskaberne, sept. 2003

72 nobelpristagere tager næppe

God lærebog for forskere, lærere og studerende om 'filosofikum', videnskabsteori og universiteternes idehistorie

Bogen *Universitet og Videnskab* er skrevet som en lærebog til filosofikums afløser, så først lidt om forhistorien. Filosofikum blev afskaffet i Danmark i 1971. Efter 33 års filosofisk tomrum hvad angår nye studerendes mulighed for en grundig orientering om ideen bag den institution, de indskrives på, indføres i 2004 et nyt studieelement ved alle universiteter, kaldet "Fagets Videnskabsteori". Det sker ifølge en aftale, som med bred folketingspolitisk opbakning blev indgået i december 2000 mellem undervisningsministeren og rektorerne for landets universiteter. Det vil typisk tage form af et kursus på 2. eller 3. studieår, tilrettelagt på de lokale fag, evt. i samarbejder mellem grupper af fag, med det formål at give de studerende mulighed for at reflektere over deres studium, set i et filosofisk, historisk, etisk og alment samfundsmæssigt perspektiv.

Det nye fags **videnskabsteori** skal ikke primært handle om filosofihistorie og logik. Videnskabsteori er en rammebetegnelse for en flerhed af teorier og perspektiver fra forskellige metadiscipliner, som undersøger videnskaberens filosofi, fagenes historie, de sociale forhold i forbindelse med forskningen og dens institutioner, og centrale ideer om viden, udforskning og rationalitet. Forskningen skal iagttages både ud fra det enkeltfaglige perspektiv, og i lyset af den menneskelige erkendelsesproces i den bredest mulige forstand. Videnskaberne handler jo ikke om sig selv, selvom forskningspolitik kan få det til at se sådan ud, men om en verden udenfor. For at kunne reflektere over samspillet mellem verden og videnskab, og forstå hvordan "verden" konstitueres i de enkelte videnskaber som afgrænsede domæner, er kombinationen af klassisk filosofi og moderne videnskabsteori helt essentiel.

På KU-fakultetet – hvor jeg er – er de enkelte studienævne langt fremme med at afklare rammerne, beliggenheden og indholdet af det nye studieelement (som i følge aftalen får et omfang på 1/8 studenterårsværk; om aftalen iøvrigt, se www.nbi.dk/natphil/FVT).

Da universiteterne derfor snart skal indføre det moderniserede filosofikum, er det oplagt at se sig om efter passende lærebøger. Her er **Universitet og Videnskab** et velkomment bidrag til de nye kurser. Bogen er unik i forhold til eksisterende danske og engelske lærebøger i videnskabsteori ved at fokusere på universiteternes idehistorie. Forfatterne, et århusiansk firkløver af en filosof, en videnskabshistoriker og to idehistorikere, har villet, at skriftet skal kunne benyttes

som grundbog i den almene del af fagets videnskabsteori, hvor der så må suppleres med litteratur om de enkelte fags mere specifikke forhold. Lad mig straks sige, at jeg er meget glad for bogen, og mine kritiske forbehold er små. Det kan anbefales, at ikke blot de universitetsstuderende, uanset om de når at få de nye kurser eller ej, men at også alle forskere og undervisere, læser *Universitet og Videnskab*. På forsiden er titlens "og" fremhævet med røde, men mindre bogstaver, og det er en af bogens vel nærmest forskningspolitiske pointer, at *forbindelsen* mellem universitetet som institution og videnskaben som den frie, kritiske og systematiske søgen efter ny erkendelse – en forbindelse universiteterne ikke fik i vuggegave, men er et historisk produkt af bl.a. oplysningstiden – i dag er udsat for et pres. Bogens historiske afsnit føres helt op til de aktuelle debatter om autonomi, styring af forskning og det nogle kalder **'postakademisk videnskab'** (omtalt i FORSKERforum nr. 145).

Bogen sætter på sagkyndig vis den aktuelle universitetspolitiske debat i perspektiv. I forhold til den nye universitetslov diskuteres de ændrede spilleregler for selvstyret. De er ifølge bogen ikke er helt ensbetydende med ekstern ledelse, da universiteterne selv udpeger de eksterne medlemmer i bestyrelserne. Men bogens budskab i den sag er *en stille advarsel*: "Universiteternes mulighed for at leve op til deres formål står og falder med de ansattes og de studerendes mulighed for at identificere sig med deres opgave og deres arbejdsplads, og kun en ledelse, der understøtter det, vil have en chance for at gennemføre de reformer af forskning, uddannelse og forskningsformidling, som løbende bliver påkrævet i et samfund under hastig forandring." (s.27). Det bliver interessant at se, hvordan denne politiske kommentar bliver fulgt op i de kommende udgaver.

Fremstillingen er klart opbygget af fire kapitler, der omhandler ideen bag det moderne universitet, universiteternes historie, videnskaberens filosofi, og de etiske spørgsmål i forbindelse med forskning.

Filosoffen HANS FINK søger i første kapitel at angive en tydelig idé om hvad et universitet og dets formål dybest set er. Det lykkes ganske godt. En sådan klargøring er bl.a. nyttig på baggrund af den enorme vækst de gamle universiteter har oplevet, og væksten i antallet af uddannelsesinstitutioner der kalder sig universiteter, og i vid udstrækning også lever op til betegnelsen. For Fink er universitetsbegrebet ikke blot en bekvem

administrativ betegnelse for en serie enkelte institutioner, hvor der foregår undervisning og forskning; det foregår jo så mange andre steder. Universitetet som begreb indebærer, at institutionen kan leve op til de idealer, der udtrykker kernen i universitetets idé. Disse er: **1) tæt forbindelse mellem forskning og uddannelse; 2) forskningsfrihed; 3) undervisningsfrihed; 4) selvstyre; 5) videnskabens enhed.** Det er altså ikke nok at der forskes og undervises, undervisningen skal være forskningsbaseret, dvs. der skal undervises af folk der selv forsker, og den skal være forskningsorienteret, dvs. at de studerende skal få kendskab til faget som forskningsfag, og på de senere stadier af uddannelsen selv få lov til at forske. Forskningsfrihed handler ikke mindst om at forskningsprocessen ifølge Fink skal være styret af "viljen til sandhed" og interessen i en stadig mere forfined videnskabelig erkendelse; ellers risikerer man i værste fald ikke at kunne skelne forskning fra propaganda.

Det med enhedsvidenskab skal forstås under pluralistiske betingelser, ikke i nogen positivistisk variant, men Fink henviser til at de forskellige fag trods alt beskriver den samme verden. Et minimum af realisme må derfor kræve, at hvis teorier på fra ét område direkte strider mod teorier udviklet på et andet fagområde, så er det en udfordring til afklarende forskning, ikke en relativistisk laden stå til. I en tid, der er præget af trivialiserede efterdønninger af dekonstruktion og postmodernisme (begreber som bogen desværre undlader at behandle), er et sådant synspunkt helt befriende. I det afsluttende kapitel om forskningsetik, også af Fink, tolkes idealet om enhedsvidenskab i en bredere samfundsetisk forstand; nemlig at videnskaben er til for at gavne mennesker, øge livskvalitet, og bidrage til bæredygtighed. Det sker i forlængelse af en UNESCO-erklæring, som Fink tilslutter sig, men som videnskabshistorikeren Kragh, i sit kapitel om videnskabens filosofi, tøvende kalder problematisk. Forfatterne har valgt at stå hver især for de enkelte kapitler, dog er den idéhistoriske duo **KJÆRGAARD og KRISTENSEN** fælles om det store universitetshistoriske midterafsnit, som er ganske glimrende.

Vi får her historien om de europæiske universiteter, som - ud over at gå tilbage til Platon og Aristoteles (*hvad gør ikke det?*) og deres respektive akademier og peripatetiske skole, som i parentes bemærket var organiserede som kultursamfund - for alvor tager deres begyndelse

Hans Fink, Peter C. Kjærgaard, Helge Kragh & Jens Erik Kristensen (2003): *Universitet og videnskab. Universitetets idéhistorie, videnskabs-teori og etik*. København: Hans Reitzels Forlag. 224 sider, kr. 250.

i middelalderen. Her grundlægges der laug eller sammenslutninger for lærere og studerende. Hvor man i dag ideelt set søger sandheden, søgte man dengang Gud; videnskabernes pryd var ikke højenergifysik men teologi, og støttefagene var "de syv frie kunster" som bl.a. omfattede astronomi og musik. *Universitas* var et juridisk-tekniske begreb for den slags fællesskaber, som havde opnået civilretslig status, som fx sammenslutningen af lærere og studerende i Paris, *universitas magistrorum et scholarium parisiensis*, her skriver vi 1200-tallet. Det var skoler på et højere og mere alment plan end kloster- og katedralskolerne, med henblik på *studium generale*, dvs. henvendt til elite-spirer alle vegne fra (globaliseringen foregik på latin), for at imødekomme behovet for professionsrettede uddannelser af præster, jurister, læger, advokater og administratorer. Universiteterne eksisterede længe før det, vi i dag opfatter som videnskab opstod. Og længe før tværvidenskabelighed, men de studerende forventedes at mønstre alle fire fakulteter, det vil i datidens hierarkiske orden sige det teologiske, det juridiske og det medicinske fakultet, samt 'det nedre' artes-fakultet (senere det filosofiske, hvorfra naturvidenskab endnu senere skulle spaltes ud).

Kapitlet er en historisk zoo af opfattelser af viden som i dag synes sære, og som sammenfattes i løbet af gennemgangen til nogle få grundopfattelser eller legitimitetsfortællinger: Den skolestiske tradition med fokus på lærdomsbevarelse og udlægninger i en religiøs kontekst. Oplysningstænkningens tradition, der opfatter viden i lyset af fremadskridende forskning som øger naturbeherskelsen og frigør det fornuftige subjekt fra overtro og formynderi - i starten en tradition der med de tekniske og videnskabelige akademier i 1600- og 1700-tallet stod udenfor universiteterne. Så er der Humboldt-universitetets nyhumanistiske ideer om almen menneskedannelse i en kulturstat af myndige borgere, en tradition som betoner de humanistiske fags bidrag til åndelig højnelse af civilisationsprocessen. Særlig idealistisk, men forfatterne fremhæver hvordan den langsigtede virkning af Humboldts reformer var at skabe det stadig mere specialiserede og disciplinopdelte forskningsuniversitet vi kender i dag, i kontrast til Humboldts egne ideer om videnskabernes enhed.

Og i kontrast til Finks enhedsideal, kunne man spørge? Der er dog næppe noget selvmodsigende i på en gang at pege på enhed på overordnet og normativt plan, og flerhed hvad angår en række

specifikke måder, som idealet om den kritiske og systematiske søgen efter rationel forståelse af verden er udformet på. De reelle modsætninger ligger i snarere i hele den udvikling Kjærgaard og Kristensen også beskriver, for perioden fra 1945 og frem, som er gået fra forskning, undervisning og uddannelse til også at omfatte en række nye uddannelsesformer, evalueringer, "kontraktforskning, formidling, vidensudveksling og andre eksterne engagementer. Masseuniversitetet er nu ved at udvikle sig til et *multiversitet*". (s.131).

Bogens ambition er som sagt at være almen grundbog til de nye kurser i Fagets Videnskabsteori: Men hvor meget skal universitetets egen historie fylde her? Ret meget, synes forfatterne at mene. Selvom bogens afsnit herom vigtigt og interessant, tror jeg nogle studerende i dag vil finde det en anelse skolastisk, beklager udtrykket, at have de sidste 800 års universitetshistorie som pensum. Der skal jo også være plads til andre almene blik på videnskabernes. Til gengæld synes jeg ikke bogens videnskabsfilosofiske afsnit af **HELGE KRAGH** kan erstatte de mere omfattende introduktioner til emnet der findes på markedet. Det må forudses, at der stadig skal sammenstykes pensum på ret forskellige måder på de enkelte fag.

Der var noget ved Kraghs indledende beskrivelse af videnskab, som gav mig en association til hvad journalisten Gitte Meyer kalder "*videnskabens som bevægelse*", dvs. videnskab som en art oplysningens jægerkorps imod pseudovidenskab. Her handler videnskab mindre om åben nysgerrighed, og mere om autoritet - Kragh kalder det social og kognitiv autoritet - og om grænsen mellem et 'os' og et 'dem', demarkationen mellem ægte videnskab og pseudovidenskab. Eksperter der søger sandheden, og de der forsøger at låne autoritet fra videnskaben ved at tale om *videnskabelig socialisme eller creation science*. Alternativ medicin er uden den rigtige autoritet, fordi den ifølge Kragh ikke kan begrundes rationelt; den er mere et 'terapeutisk håndværk' end et forsøg på at forstå naturen og kroppen. Retfærdigvis får vi at vide, at grænsen er svær at trække og historisk foranderlig, jf. astrologi og astronomi. Men som Kragh så skriver: "Alligevel er der en forskel, og den markerer sig forskningspolitisk. Et forskningsråd behøver ikke argumentere videnskabsteoretisk for at afvise midler til et astrologisk forskningsprojekt." Nu er forskningsråd som bekendt ikke forpligtet til at give

dybsindige begrundelser for afslag af selv lødige projekter, så her glider den kognitive autoritet sammen med den sociale og økonomiske. Ligesom viden er magt, gælder det her at magt er ret. Synes man ikke et forskningsråds konsensus om manglende støtteværdighed er et argument i sig selv, nævner Kragh, at **72 nobelpristagere næppe tager fejl**, når de skriver under på en definition af naturvidenskab ud fra begreber som testbarhed, pålidelighed, forklaringskraft, etc. Sikkert ikke, men demarkation er også social, og handler bl.a. om strategier for anseelse, som da et dansk universitet takkede nej til et privat sponsertilbud om støtte til para-psykologisk forskning. Man kan stille spørgsmålet, om en for strikt demarkation kan lukke for nysgerrighed?

Et pædagogisk problem ved Kraghs videnskabsfilosofiske tour de force er, at de dominerende retninger i det 20. århundredes diskussion af videnskab ikke rides op. I stedet bliver vi præsenteret for en kort, ganske vist ræsonnabel lille syntese af disse retninger, men derved mistes hvad vi kunne lære af kontroverserne. En egentlig videnskabsteoretisk indføring bør have en skarpere profilering af de væsentlige positioner (fx Popper vs. Kuhn). At firkløveret har valgt at nedprioritere dette stof, måske fordi der allerede findes fortrinlige gennemgange på dansk (som Kragh selv har bidraget til), gør at bogen ikke stå alene.

Gennemgangen af **forskningsetik**, herunder de definerende regler for arbejdet i *Udvalget Vedrørende Videnskabelig Uredelighed*, er særdeles instruktiv. Her må man fra anden side supplere med tekster om den etik, der ikke primært omhandler forskningsfup og svindel, men bredere samfundsmæssige konsekvenser af forskning, det vil sige bioetik, miljøetik, medicinsk etik, og etik - *hvis man kan tale om det* - i forbindelse med videnskabs- og teknologibaseret magtændelse (krig, overvågning m.v.). Som nævnt er Fink afslutningsvis inde på at videnskaben også her har et ansvar, og mange af de kommende kurser i videnskabsteori, ikke mindst i biofagene, har behov for netop at inddrage bio-etiske tema mere uddybende. Alt i alt er bogen *et must* for de kommende kurser, også selvom den må suppleres med mere materiale, også hvad angår de almene, ikke-fagspecifikke dele af videnskabsteorien.

Centerleder Claus Emmeche (Center for Naturfilosofi og Videnskabsstudier ved KUs naturvidenskabelige fakultet)

Den norske professor-model evalueret

Den er et positivt karrieresignal til yngre forskere, og den har haft positiv effekt for det faglige og sociale miljø

Yngre norske universitetsforskere har bedre karriereudsigter end tidligere. De skal ikke vente på, at der bliver en professorstilling ledig inden for deres fagområde. Det fremhæver faglige ledere ved norske universiteter som den største fordel ved den særlige oprykningsordning, som blev indført i 1993.

Ordningen har virket dynamisk i et system, hvor mange lektorer (*førsteamanuenser*) før 1993 frustreret oplevede, at deres karriere stoppede brat, fordi der ikke blev opslået et ledigt professorat på netop deres fagområde.

Den norske ordning: Oprykning efter ansøgning og kompetencebedømmelse

Den halvautomatisk professor-oprykning – *oprykning efter kompetence* – indebærer, at personer med lektorstillinger kan søge om at blive bedømt professorkompetente. Der nedsættes en national komite med et udenlandsk medlem, og såfremt komiteen ensstemmigt bedømmer ansøgeren kompetent får denne ret til professortitel og –løn. Også lektorer, som er bedømt professorkompetente ved ansøgning på et professorat, kan oprykkes til professor ved egen institution, såfremt kompetencen er tildelt på ens fagområde.

Professorordningen blev gennemført i 1993 i Stortinget efter en ophedet debat. Den borgerlige regering prøvede at opheve ordningen i 2001, men Stortinget besluttede at bibeholde den, fordi den er ”et godt personalepolitisk tiltag”.

Men nu er ordningen så blevet evalueret, på godt og ondt.

Hver anden ny professor kom via oprykning

Ordningen har medført en stigning i antallet af professorer i perioden 1993-2001.

Halvdelen af alle nye professorer i perioden kom til gennem den nationale oprykningsordning, 30 pct. fik den ved at søge et ledigt professorat, og 20 pct. opnåede titlen ved at blive erklæret professorable på det stillingsopslag, som en anden fik.

Men ordningen får stigende betydning. Således fik 7 ud af 10 deres professortitel på ordningen i 2001. Men det skal ses på baggrund af, at antallet af opslåede professorater er gået jævnt nedad, fra 80 i 1993 til 30 i 2001.

Forskelle mellem fagområder

Syv ud af ti ansøgere kom fra universitetsansatte. To tredjedele af disse blev imødekommet. Halvdelen af ansøgerne fra de videnskabelige højskoler (monofakultære institutioner som DTU) blev imødekommet. Mindre end en tredjedel af ansøgerne fra de statslige højskoler (mellemuddannelser som ingeniørskoler) blev imødekommet.

En tredjedel af ansøgerne kom fra fagområdet matematik/naturvidenskab. Det er også området, hvor de fleste – tre fjerdedele – blev tilkendt professortitlen gennem denne ordning.

En fjerdedel af ansøgerne kom fra humaniora, og her blev halvdelen tilkendt titlen. En femtedel ansøgere kom fra samfundsvidenskab/jura, og her fik 2 ud af fem titlen. Der var få ansøgere fra teknisk videnskab og landbrugs-/veterinærvidenskab, hvilket kunne afspejle, at der her er professorstillinger at søge. Men der var også på dette område, hvor de færreste fik titlen (og det skal noteres at ansøgerne fra det tekniske område kommer fra såvel universiteterne, videnskabelige højskoler og ingeniørskoler).

Mens to tredjedele af ansøgerne i medicin fik tilkendt professortitlen.

Positiv effekt på det faglige og sociale miljø

Det mest positive element ved ordningen er karrierespørgsmålet for de yngre.

Oprykningsordningen har ikke sænket det faglige niveau, for der er stort set ikke forskel på kvaliteten blandt oprykkerne og blandt ansøgningsprofessorerne, konstaterer et klart flertal af de faglige universitetsledere.

At der således ikke er gået ”inflation” i professor-godkendelser understøttes af, at en relativt stor del – gennemsnitligt 40 pct. – fik afvist deres oprykningsansøgning. Og det ses som en kvalitetsgaranti, at alle i bedømmelseskomiteen skal være enige i kompetencevurderingen.

”Det synes også som om oprykningsordningen i det store og hele har haft større positiv end negativ effekt på det faglige og sociale miljø ved institutionerne og har bidraget til at hæve den samlede forskningskompetence i universitets- og højskolesektoren”, hedder det i en central delkonklusion (s. 131).

Ordningen har dog ikke sænket aldersprofilen for professorer ret meget. De fleste bruger relativt lang tid på at opnå status og løn som professor. 65 pct. af

oprykningsprofessorerne er yngre end 50 år, og 20 pct. er yngre end 40 år. Men såda er aldersprofilen også for dem, som søger opslåede professorstillinger.

Oprykningsordningen har haft en lille betydning ved at der relativt er kommet flere kvindelige professorer.

Negative erfaringer

Et stærkt argument mod ordningen i 1993 var, at den ville hæmme mobiliteten, men det er kun delvis blevet bekræftet. Problemet har været, at færre og færre ordinære professorater er blevet ledige og nyopslået – og derfor er relativt flere professorer kommet til via oprykning ved egen institution. En måde at kompensere for dette er, at rette søgelyset mod mobilitet ved besættelse af lektorstillinger, lyder en anbefaling fra evalueringskomiteen.

En anden skepsis rettede sig mod, at Norge risikerede en svækket styring af professorers fagprofil. Når professoropryk var knyttet til de personlige kvalifikationer på specialområder, ville det give dårligere muligheder for styring af de faglige prioriteringer. Men evalueringen har ikke haft empirisk materiale, som kunne be- eller afkræfte denne skepsis.

Blandt de negative elementer fremhæves også en langsommelig ansøgningsprocedure. Kun 10-15 pct. af ansøgningerne behandles inden 9 måneder, 30 pct. tager knap et år og over halvdelen tager mere end et år. Selve komitebehandlingen tager lang tid og indebærer ”en relativt omstændelig administrativ proces”, hedder det.

Danmark i bunden: 16 pct. professorer

Den norske professormodel har kun en parallel i Sverige. Forskellen er imidlertid, at mens den i Sverige er administreret på det enkelte universitet.

Også i USA og England kan man blive kompetenceoprykket, men her er ordningerne ikke reguleret af staten.

I Norge er professorandelen 43 pct. af det videnskabelige personale. Lande som Danmark, der udelukkende opererer med konkurrencemodellen (søgning af ledigt og opslået professorat) har sædvanligvis en langt lavere andel professorer i personalet. Danmark ligger internationalt set helt i bund med bare 16 pct. professorer.

jø

Evalueringsrapporten: se www.nifu.no

Kulturkamp, regeringens værdier og universitetslærerne

Regeringens udrensninger har gjort universiteterne lammefromme. Mange dukker sig. Det er på tide nogen taler liberalitetens og demokratiets sag mod regeringen – og det kunne passende være universitetslærerne, siger seniorforsker MORTEN THING

Statsministeren og kulturministeren har kaldt til "kulturkamp". Emnet der skal kæmpes om er angiveligt de venstreorienteredes meningsdominans og -tyranni. Kulturministeren har således selv oplevet, hvordan hans rektor på gymnasiet ikke ville acceptere et blad udgivet af Konservative Gymnasiaster. Siden har han suppleret med at én fra DR ville klynge Per Stig Møller op. Det var vistnok alligevel ikke én fra DR, men der var én fra DR til stede, som ikke sagde fra.

Man kan undre sig over at konflikter, som ikke har været aktuelle i 20 år, skal gøres til genstand for en kulturkamp. Og man kan undre sig over talentløsheden i denne nye version af **Life of Brian**. Men man gør sig selv en tjeneste, hvis man benytter situationen til en refleksion over *hvilke værdier* regeringen indtil videre har stået vagt om. Vi har fået mange markskrigerske erklæringer om liberale værdier og forholdet mellem individ og stat. Men hvordan står det til med de faktiske værdier, regeringen har sat igennem i sine initiativer?

Én af regeringens mærkesager har været indvandrer- og flygtningepolitikken. Her har regeringen aktivt støttet at den offentlige måde at tale om flygtninge og indvandrere på er degraderende og ydmygende. Man har givet køb på enhver form for anstændighed, når det drejer sig om mennesker, som kommer til os udefra og beder om hjælp. De betragtes over én kam som laverestående socialnassere og omtales sådan.

Denne 'liberale' og 'frisindede' måde at tale om fremmede på er blevet fulgt af en lovgivning så autoritær, at den nu begynder at gøre ondt på de velhavende og succesfulde danskere, som gifter sig med udlændinge, og *derfor* må den laves om. Problemet er kun, at regeringens hensigt, nemlig at forhindre muslimer i familiesammenføring, kun kan realiseres med en særlov, som ville vise regeringens uliberale sindelag. Derfor leder man med lys og lygte efter en måde at skjule dette

faktum på.

Med megen klynken har kulturministeren talt om Bermuda-trekanten Politiken-Gyldendal-DR. Hvad sker der ikke den dag kulturministeren opdager, at Gyldendals ordbøger er røde. Man forstår, at ikke blot det halvstatslige DR, men også de to privatkapitalistiske foretagender på bedste stalinistiske facon bør publicere regeringens synspunkter. Regeringen ved godt, at censur ikke kan komme på tale. Det er heller ikke nødvendigt. Siden regeringen er kommet til, har den rensset ud i forskellige vidensinstitutioner, som den mente ikke producerede viden, som passede med regeringens behov. Fyringerne i råd og nævn blev fulgt op af Bjørn Lomborgs institut for bestilt forskning og angreb på DR med krav om fyring af navngivne journalister. Denne autoritære stil er, hvad den erklæret liberale regering har gjort for meningsdannelsen i dette land.

På forskningsområdet har forskningsministeren i strid med alle regler indsat sine egne folk i forskningsrådene. Denne liberale mand mener, at tillid er godt, men kontrol er bedre. Og det princip har han også bragt i anvendelse i universitetsverdenen. Felttoget var godt nok forberedt af den socialdemokratisk-radikale regering, men det passede åbenbart som fod i hose til den nye værdi-stalinisme, som regeringen har gjort til sin egen. Universiteternes selvstyre og demokrati skal afløses af kontrol og centralisme.

Den erklærede liberalitet er på alle væsentlige områder blevet til autoritære løsninger. Man må bøje lovgivningen for ikke at lave særlove og ændre forvaltningspraksis for ikke at det skal ligne censur for meget. Det er de værdier regeringen indtil videre har stået for. Det røgslør som kampen mod venstrefløj

og 68erne lægger ud i mediernes dækker over hårde kendsgerninger. Der er allerede en kultur- og værdikamp i gang. Det er på tide nogen taler liberalitetens og demokratiets sag mod regeringen.

Det kunne passende være universitetslærerne.

Siden Brandes har der i

Danmark været tradition for at vi udover embedsmændene også havde en række intellektuelle, mænd og kvinder, som repræsenterede den offentlige kritiske refleksion. Mange af disse intellektuelle var folk med en højere uddannelse (men naturligvis langt fra alle). De intellektuelle har forsvaret ytringsfriheden, demonstrationsfriheden, mødefriheden, trosfriheden osv. Forskningens frihed er i denne sammenhæng fuldstændig fundamental. Regeringens tyrkeretro på at man kan planlægge sig til den rigtige, profitable forskning modsiges af al videnskabshistorie. Vi har brug for intellektuelle i universitetsverdenen – men også udenfor – som tør sige fra overfor denne omsiggribende kulturabsolutisme og værdistalinisme.

Regeringen ser erhvervslivet som det eneste sted, der gøres relevante erfaringer, hvad angår styring og ledelse. Man kan undre sig over at den ikke sender sine ministre på moderne managementkurser, ikke mindst i forskningstunge virksomheder. Ministrene ville der lære, at topstyring og centralisme giver røde bundlinjetal.

Indtil videre er det lykkedes regeringen gennem sin første fyringsrunde at komme kritik i forkøbet på universiteterne. Lammefromt er tilbageføringen til feudale tilstande løbet af stablen. Mange dukker sig for ikke selv at blive ramt af de midler, man ikke har råd til at nævne. Men vil man sine egne og forskningens interesser, er det nu universitetslærerne skal ud og forsvare liberalitet, pluralisme og forskningsfrihed.

Morten Thing er seniorforsker, forskningsbibliotekar, dr. phil.

Flere forskere på hurra-skat

Boom i folk på den lave 25 procents forskerskat – men også professionelle fodboldspillere tæller penge

Nordmanden Arne Mykland valgte efter nogle fede år i udlandet at trappe ned på den danske forskerskat i FC København (foto: Polfoto)

Det danske skattesystem får normalt ikke skatteyderne til at kaste med konfetti. To erhvervsgrupper har dog god grund til at være mere tilfredse med skattefar. De er nemlig på lav skat, den såkaldte forskerskat. Formålet med ordningen er at gøre det muligt for erhvervslivet at tiltrække højt specialiseret arbejdskraft til landet - uden at arbejdskraften bliver brandbeskattet.

Den ene gruppe er specialister, herunder **professionelle fodboldspillere, som tjener minimum 59.670 kr. pr. måned**. Udenlandske sportsfolk nyder godt af specialistskat. I øjeblikket er der 44 sportsfolk i Danmark, der betaler lavtakst. Både FCK og AGF har hver en håndfuld fodboldspillere, der kun betaler 25 procent i skat, hvilket altså betyder, at klubberne reelt har råd til dyrere og bedre spillere end de ville have haft, hvis spillerne skulle betale almindelig dansk brandskat.

Danske fodboldspillere kan også klemme sig ind under ordningen: *Hel- eller halv-af-dankede* spillere som Allan Nielsen og Morten Wieghorst med en fortid i udenlandske klubber også er berettiget til at betale den minimale sats, fordi de har spillet i udlandet mere end tre år.

For disse specialister gælder det, at de skal tilbagebetale den sparede skat, hvis de

bliver mere end syv år.

Den anden gruppe er udenlandske **forskere**, som ordningen egentlig var rettet mod. De betaler også kun 25 procent i skat i de tre første år, de er i landet, men til gengæld er der ikke noget indkomstkraft og de kan blive så længe de vil uden at skulle betale den sparede skat tilbage – i modsætning til fodboldspillerne. Det er en af årsagerne til, at tallet af udenlandske forskere er steget med raket fart.

Ordningen er blevet mere og mere populær. Mens der i 2001 var 64 universitetsforskere på forskerskattesats, så er antallet boomet til 158 fordelt på fem universiteter i september 2003. Desuden er der en del forskere både privat og offentligt ansat indenfor medicinforskning og forskning indenfor naturvidenskab og teknik.

Det er de enkelte universiteter, der vurderer, om en udenlandsk forsker opfylder kravene til at få forskerskat. Forskeren skal mindst være Ph.D. og mindst på adjunkt-niveau, så ordningen rummer ikke Ph.D.-stipendiater, forskningsassistenter, eller folk, der udelukkende underviser.

”Hele proceduren er i det hele taget blevet meget nemmere de seneste år. Tidligere skulle forskeren også være her minimum et halvt år, men nu er der ingen nedre grænse

for hvor kort tid, man kan være her,” siger Ada Kramer, der er udlændingemedarbejder på KU, der er en af de største arbejdsgivere for udenlandske forskere.

Hun forklarer, at der er kommet flere udlændinge i det danske universitetssystem, fordi det administrative bøvvl er blevet mindsket og fordi flere har fået øje på den økonomiske fordel. De fleste af forskerne er ansat på eksterne bevillinger; EU bevillinger eller forskningsrådsbevillinger. Hun kan ikke fortælle, hvilke fagområder de præcist er ansat på - dog er der ikke så mange udenlandske forskere indenfor humaniora.

Der findes i øvrigt eksperter indenfor alle felter af erhvervslivet. Told & Skats brancheliste, at Danmark nærer hele tre specialister i *fremstilling af høstmaskiner* ligesom en enkelt specialist handler med engrosfisk. Der findes også én ekspert indenfor *dametøj*, samt en der tilsyneladende ved, hvad der er værd at vide indenfor kategorien *”cafeterier, pølsevogne, grillbarer, isbarer m.v.”* I den mere hemmelige afdeling beskæftiger en *agent* med skæg og blå briller sig med detektiv- og overvågningsvirksomhed.